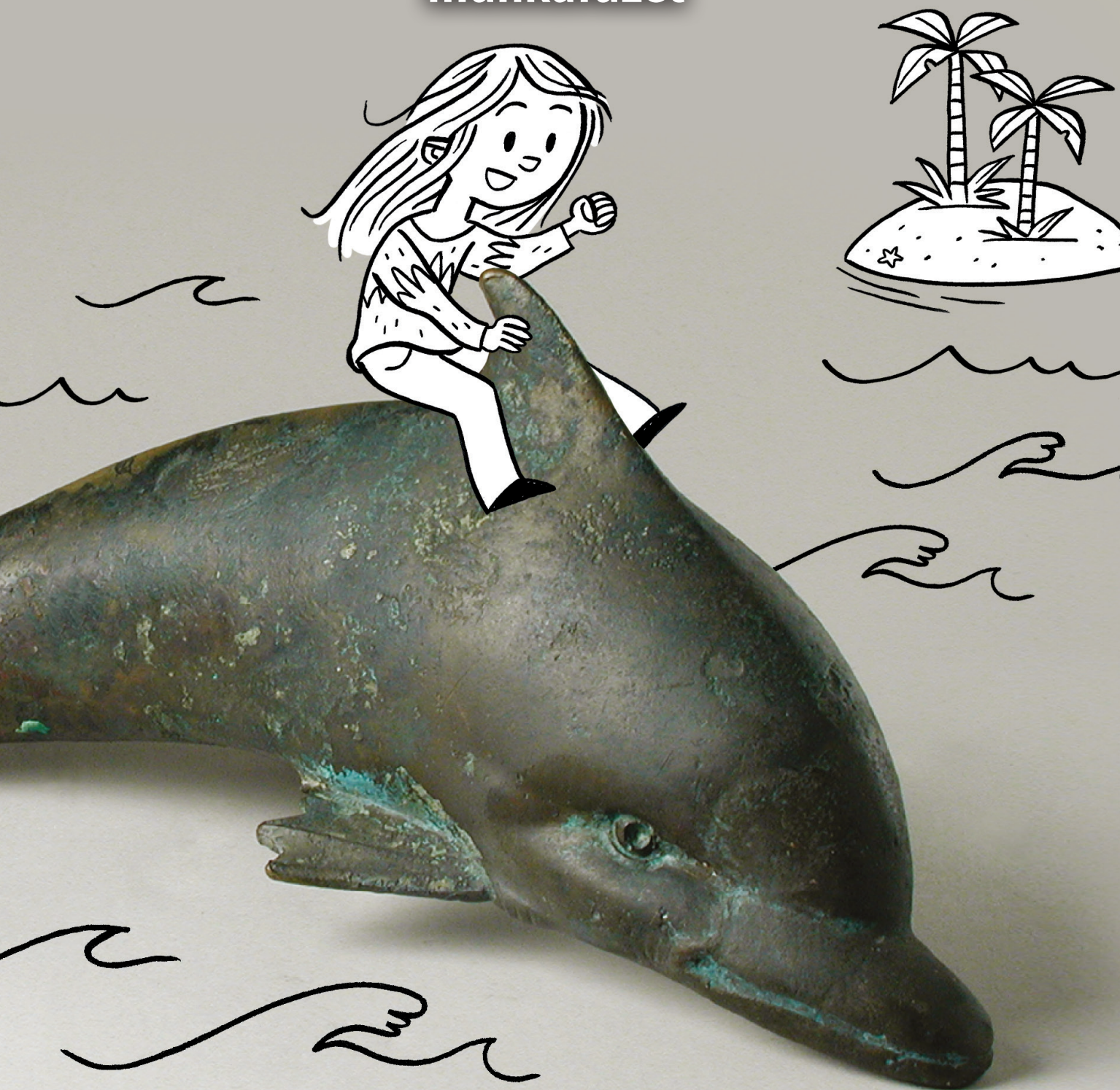

Latin örökségünk

munkafüzet

LATIN ÖRÖKSÉGÜNK

Munkafüzet

a középiskolák számára

5.

A kiadvány 2021. 08. 02-án tankönyvi engedélyt kapott a TKV/3041-7/2021. számú határozattal.

A kiadvány megfelel az 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI-rendelet 5. sz. melléklet, 5.2.10.: Kerettanterv a gimnáziumok 5–12. évfolyama számára előírásainak.

A kiadvány megfelel a NAT előírásainak.

A tankönyvvé nyilvánítási eljárásban közreműködő szakértők: Medvéne Urbán Terézia

Szerző: Nagylaki András

Lektor: Ullrich Balázs

Szerkesztő: Velkey György László

Grafikai szerkesztő: Borovi Dániel

Fedélterv: Slezák Ilona tervei alapján Bánáti János

Illusztráció: Lanczinger Mátyás, Ritter Ottó

A borítón szereplő kép: Delfin, ókori görög bronzszobor Kr. e. 300 – Kr. u. 100. körül (Los Angeles County Museum of Art, Los Angeles)

© Oktatási Hivatal, 2020

ISBN 978-963-19-8371-5

Oktatási Hivatal | 1055 Budapest, Szalay u. 10–14.

Telefon: (+36-1) 374-2100 | E-mail: tankonyv@oh.gov.hu

A kiadásért felel: Brassói Sándor mb. elnök | Raktári szám: NT-17846/M

Tankönyvkiadási osztályvezető: Horváth Zoltán Ákos

Műszaki szerkesztő: Marcsek Ildikó | Nyomdai előkészítés: Fekete Gabriella

Terjedelem: 13,91 (A/5) ív | Tömeg: 300 gramm | 1. kiadás, 2021

Gyártás: Könyvtárellátó Nonprofit Kft.

Nyomtatta és kötötte: Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

A nyomdai megrendelés törzsszáma:

Gyártás: Könyvtárellátó Nonprofit Kft.

Ez a tankönyv a Széchenyi 2020 Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program EFOP-3.2.2-VEKOP-15-2016-00001. számú, „A köznevelés tartalmi szabályozóinak megfelelő tankönyvek, taneszközök fejlesztése és digitális tartalomfejlesztés” című projektje keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

TARTALOM

I. RÁHANGOLÓ	5	V. PANNONIA PROVINCIA	59
Kiejtés és olvasás	6	Rómaiak Magyarországon	60
Római nevek	8	Határvédelem Pannóniában	62
Latin mondások	9	Népvándorlás – pusztulás	64
		Látnivalók Pannóniában	66
II. TÖRTÉNETEK A GÖRÖG–RÓMAI MITOLÓGIÁBÓL	11	VI. A RÓMAIAK MINDENNAPJAI	67
A görög–római mitológia	12	A római lakóház	68
A görög teremtetéstörténet	14	Játék és pihenés	70
A tizenkét olümposzi isten	16	Ünnepek	73
A vízőzön	18	A gladiátorjátékok	75
Átváltozástörténetek	20		
Parisz ítélete	23	VII. A MAGYAR TÖRTÉNELEMBŐL	77
A háború kirobbanása	24	Vándorlás és honfoglalás	78
A görögök Trója alatt	26	Az államalapítás	80
A trójai háború vége	27	Szent Gellért legendája	82
Aeneas	29	Korona és kard	84
		A tatárjárás	86
III. ÓKORI UTAZÁSOK	31		
Az ókori világ hét csodája	32	VIII. GÖRÖG ÉS LATIN ANEKDOTÁK	89
Fönícia	34	Az áruló tanár büntetése	90
Egyiptom	36	Híres jóslatok	92
A Biblia földje	38	A veszedelmes gyűrű	94
		Spártai anekdoták	96
IV. GÖRÖG–RÓMAI MONDÁK	41	Kivonulás a Szent-hegyre	97
Az ókori olimpiák	42	A legbölcsebb ember	99
A görög–perzsa háborúk	44		
Nagy Sándor, a világhódító makedón király	48	IX. A VELÜNK ÉLŐ LATIN	101
Róma alapítása	50	A latin ma	102
Róma, a hét dombra épült város	53	A Vatikán, a kereszténység fővárosa	104
A szabin nők elrablása	55		
A Római Köztársaság	57	Év végi összefoglalás	106
		Képgyűjtemény	108

I. RÁHANGOLÓ

KIEJTÉS ÉS OLVASÁS

1. Írjátok le a hagyományos kiejtés szerint az alábbi szavakat! (A jelentésüket zárójelben olvashatjátok!)

praemium: _____ (jutalom, jutalék)
coelibatus: _____ (papi nőtlenség)
hydra: _____ (mitológiai szörny, sokfejű vízikígyó)
servus: _____ (szolga, jobbágy)
centurio: _____ (százados, kapitány)
creta: _____ (fehér mészkő, írókréta)
philosophia: _____ (filozófiatudomány)
lingua: _____ (beszéd, nyelv)
aqua: _____ (víz)
natio: _____ (nép, nemzet)
iuventus: _____ (ifjúság)

2. Vannak azonban kivételek!

a) Az AER 'levegő, légkör' jelentésű szóban az **ae** betűkapcsolatot nem 'é'-nek, hanem 'ae'-nek ejtjük. Keress olyan szót, szavakat, amelyekben az aer szótag a levegőre utal!

b) Az POETA 'költő' jelentésű szóban az **oe** betűkapcsolatot nem 'ő'-nek, hanem 'oe'-nek ejtjük.

- Nevez meg híres magyar poétákat!

- Keress híres latin poétákat!

3. A rómaiak kétezer évvel ezelőtt jelentek meg a Kárpát-medencében hazánk területén, a Dunántúlon. Sok dunántúli városunk római alapokon épült fel. Ókori latin nevük nem merült feledésbe. Olvasátok fel kiejtés szerint az alábbi latin városneveket! Az atlaszotok segítségével írjátok melléjük mai magyar nevüket!

Aquincum: _____ Mogentiana: _____

Arrabona: _____ Savaria: _____

Brigetio: _____

Scarbantia: _____

Matrica: _____

Sopiana: _____

4. A települések mellett fennmaradt néhány latin földrajzi név is. Mely folyók és tó nevét rejtik az alábbi latin nevek?

Danuvius: _____

Dravus: _____

Pelso: _____

5. A mindennapi életben használjuk az alábbi szavakat. Kösd össze a párokat!

traktor

természetes

vitamin

mozgat

konzerv

húz

motor

ünne

celeb

élet

bónusz

ingyen

natúr

megőriz

príma

jó

grátis

első

6. Ezek a latin mondatok magyarul „is” érthetők. Valóban érted?

a) Tona ludatus, vis saus megatus, tudus nimeratus.

b) Ego nos luda faram a sic.

7. Írd le a következő mondatokat hagyományos kiejtés szerint!

a) Non scholae, sed vitae discimus. (Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk.)

b) Pax vobiscum. – Et cum spiritu tuo. (Békesség veletek. – És a te lelkeddel.)

c) Repetitio est mater studiorum. (Ismétlés a tudás anyja.)

d) Omnes viae Romam ducunt. (Minden út Rómába vezet.)

RÓMAI NEVEK

1. Milyen részekből állt egy római férfi neve? Nevezd meg latinul! Alatta olvashatod magyarul!

Nomen: _____ + _____ + _____

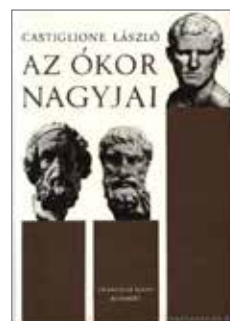
Név: _____ + _____ + _____

Mit jelent a mondás? **Nomen est omen.**

2. A táblázatba beírtuk néhány híresebb római államférfi, hadvezér, tudós és költő cognomenjét.

Nézz utánuk az interneten vagy Castiglione László: *Az ókor nagyjai* című könyvében! A felsorolásból keresd és válaszd ki a teljes nevének a másik két tagját, és írd be a táblázatba! (Segítségül odaírtuk, hogy mikor éltek ezek az emberek. Egyes nevekből több van, mert ismétlődnek.)

Caius, Caius, Cilnius, Cornelius, Cornelius, Licinius, Lucius, Lucius, Lucius, Marcus, Marcus, Quintus, Pontius, Publius, Septimius, Terentius, Ulpius, Valerius

		Sulla	Kr. e. 138–78, államférfi, hadvezér
		Lucullus	Kr. e. 118–56, hadvezér, politikus
		Varro	Kr. e. 116–56, író, tudós
		Catullus	Kr. e. 84–54, költő
		Meacenas	Kr. e. 70–8, politikus
		Pilatus	Kr. e. 12 – Kr. u. 38, helytartó
		Traianus	Kr. u. 53–114, császár
		Tacitus	Kr. u. 56–120, történetíró
		Severus	Kr. u. 146–211, császár

3. A fenti táblázatban szereplő személyek cognomenjei közül kettő tovább él a mai köznyelvben. Milyen értelemben használjuk ezeket a kifejezéseket?

lukulluszi: _____

mecénás: _____

LATIN MONDÁSOK

1. Magyarázd meg, mi a különbség a sententia és a proverbium között!

2. A tankönyvben már találkozhattál latin szólásokkal. Itt is felsorolunk tíz szólást! Tegyetek az egyes mondatok mögé S betűt, ha szerintetek szentencia, P betűt, ha proverbium, és SZ betűt, ha a mondat szállóige!

- a) Amicus Plato, sed magis amica veritas. – Platón a barátom, de még jobb barátom az igazság. (Arisztotelész) _____
- b) Benefactis pensare delicta. – Jótettért jót várj! _____
- c) Crescit sub pondere palma. – Teher alatt nő a pálma. _____
- d) Canes timidi vehementius latrant. – Félénk kutya ugat a legjobban. / Amelyik kutya ugat, az nem harap. _____
- e) Carpe diem! – Ragadd meg a napot! / Élj a mának! (Horatius) _____
- f) Corvo rarior albo. – Ritka, mint a fehér holló. _____
- g) Ecce homo! – Íme az ember! (Pilátus, János evangéliuma) _____
- h) Inter arma silent Musae. – Fegyverek között hallgatnak a múzsák. _____
- i) In vino veritas. – Borban az igazság. _____
- j) Unus pro omnibus, omnes pro uno! – Egy mindenkiért, mindenki egyért! (Alexandre Dumas regényéből, a három testőr jelmondata) _____

3. A fenti mondatokban találtok olyan szavakat, amelyek már ismerősek lehetnek a hétköznapiakból vagy valamelyik tanult idegen nyelvből. Mi a jelentése az első szónak? Nézz utána szótárban, és írd a szó után! Mi a jelentése a mellette levő szavaknak? Vagy milyen kapcsolatban vannak az első szóval?

- a) arma _____ – armada, army: _____
- b) albo, alba _____ – alba, Albion: _____
- c) corvo _____ – Corvinus, Korvin: _____
- d) inter _____ – internet: _____
- e) silent _____ – silent, silentium: _____
- f) unus, uno _____ – unicum: _____
- g) vehementius _____ – vehemens: _____

4. Olvasd el az alábbi szöveget, majd oldd meg a feladatot!

A régi évszázadokban szokás volt a házak homlokzatán latin feliratot elhelyezni a ház építésével kapcsolatban. Ezeket a latin mondatokat úgy fogalmazták meg, hogy elrejtették benne római számokkal, azaz a szöveg betűivel az építés évszámát.

Szombathelyen, az ókori Savaria mai városában áll egy ház a Szily János utca 25. szám alatt, amelyet a helyiek DIMICANTE-háznak neveznek. Nevét a kapu feletti festett fatábláról kapta, melyen ez áll fehér betűkkel:

DIMICANTE SABARIAE
GALLO ERECTA FVI

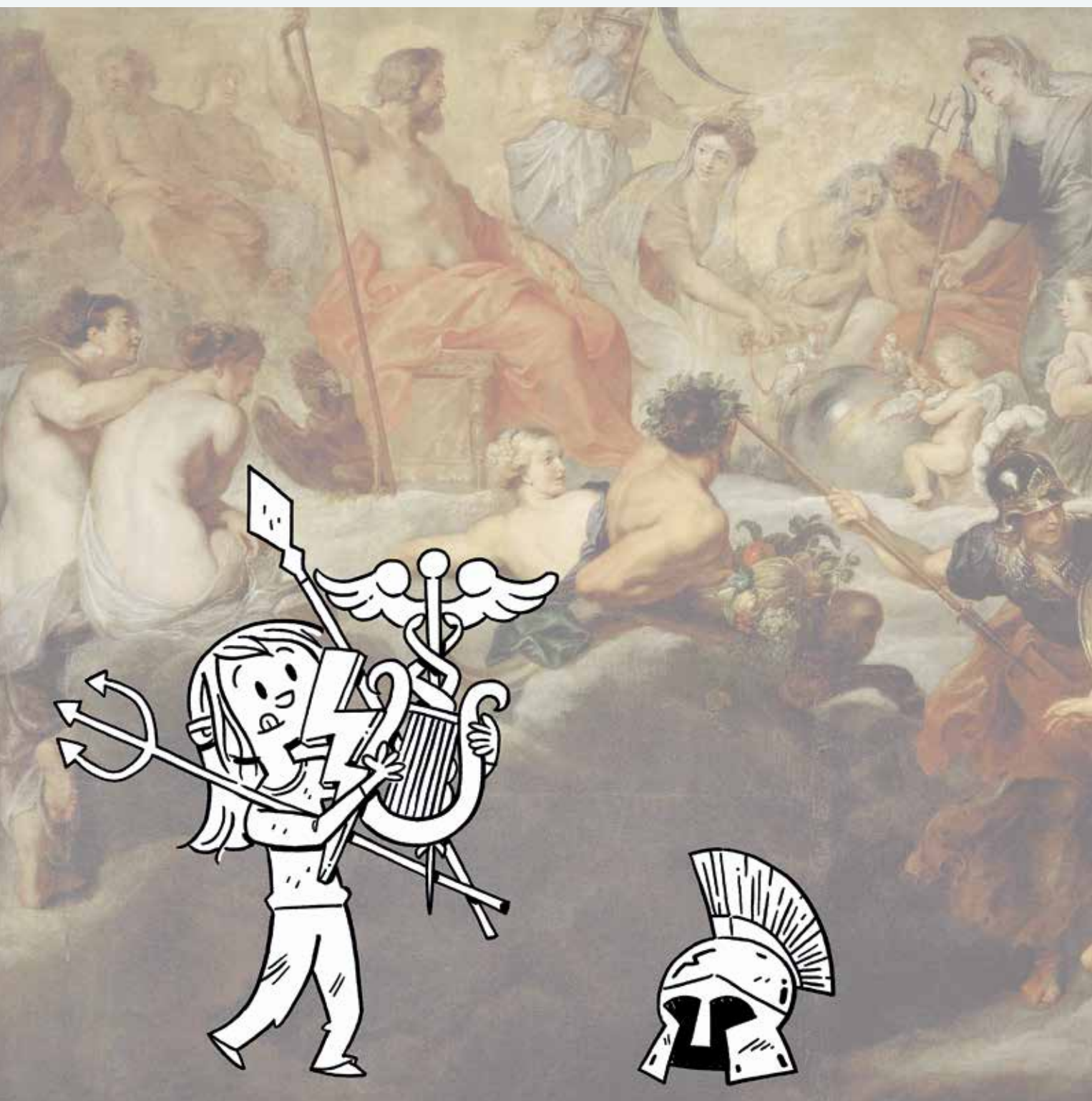
Jelentése: „Ezt a házat akkor emelték, amikor a gallok Sabariában voltak.” A gallok Napóleon francia hadseregére utalnak. Savariát a középkorban Sabariának mondták.

A latin mondatban nagyobb méretű betűkkel kiemelték az építés évére utaló római számokat.

Add össze a római számok értékét, és megtudod, mikor épült a ház!

II. TÖRTÉNETEK A GÖRÖG-RÓMAI MITOLÓGIÁBÓL

A GÖRÖG–RÓMAI MITOLÓGIA

1. Magyarázd meg az alábbi fogalmakat!

- a) antropomorf: _____

- b) attribútum: _____

- c) mitológia: _____

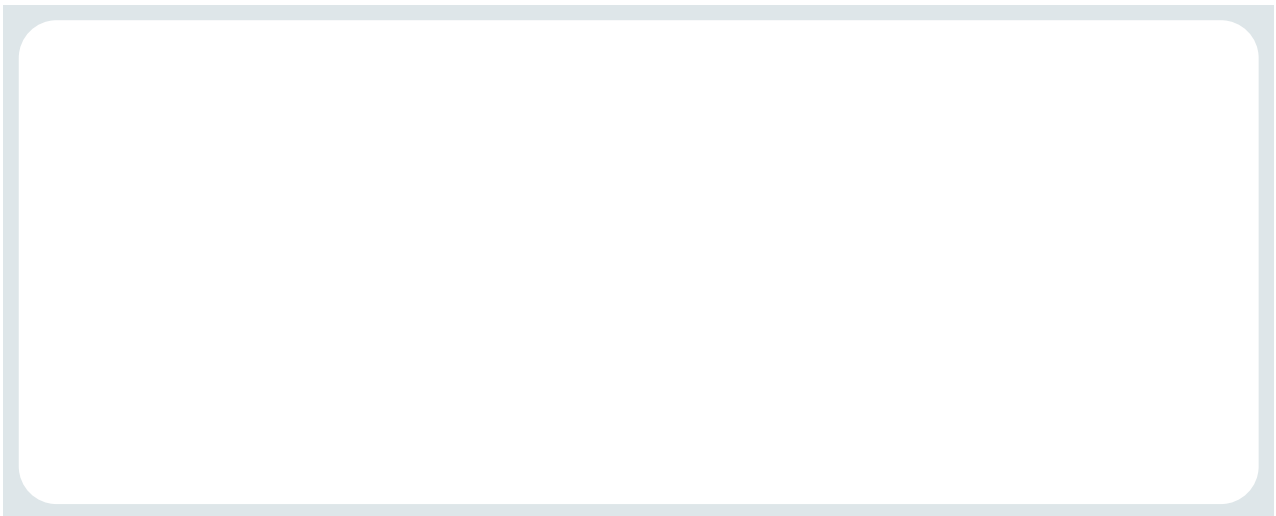
- d) mítosz: _____

- e) politeizmus: _____

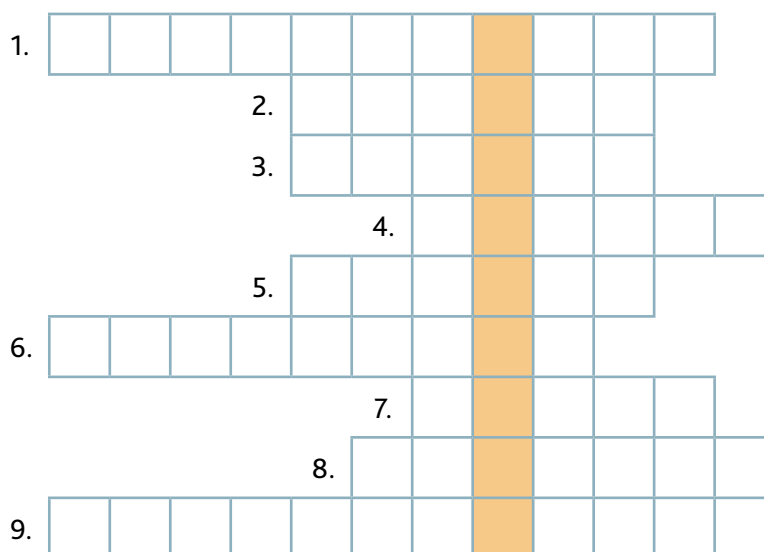
2. Sorolj fel természetfeletti lényeket, amelyekről a népmesékben és egyéb általad olvasott történetekben, regényekben olvastál! Versenyezzetek, ki tud többet összegyűjteni!

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Válaszd ki az egyiket, és rajzold le ide!

3. Írd be a megoldásokat, és olvasd össze a megfejtést! Ha valamit nem tudsz, nézz utána a mitológiai lexikonban vagy az interneten!

1. „Ember alakú” idegen szóval
2. Léda és Zeusz lánya
3. Hattyú (csillagkép) latinul
4. Ikrek (csillagkép) latinul
5. Polüdeukész neve latinul

6. Dioszkuroszok jelentése
7. Ebből született Léda lánya
8. Léda halandó fiútestvére
9. Sokistenhit idegen szóval

Megfejtés: _____

Ki ő? _____

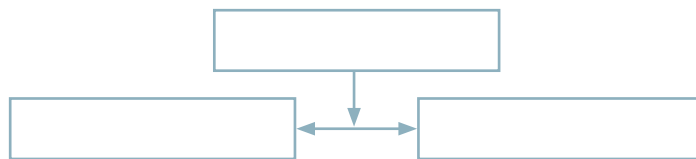
A GÖRÖG TEREMTÉSTÖRTÉNET

1. Tedd időrendbe a görög teremtéstörténet szereplőit születésük sorrendjében!

Aphrodité, Démétér, Gaia, Hádész, Héra, Hesztia, Khaosz, Kronosz, Poszeidón, Rheia, Uranosz, Zeusz

2. Mit nevezünk mai szóhasználattal káosznak?

3. Rajzold meg az előző feladatban felsorolt nevek alapján a görög istenek családfáját! Segítségül jeleztük az első három isteni lény leszármazási kapcsolatát. Írd be a neveket, és folytasd az ábrát!

4. Zeusz gyermekkoráról olvashattál a tankönyvben. Válaszolj a kérdésekre!

- a) Mit jelentett Uranosz átka? _____

- b) Hogyan mentette meg Zeuszt az édesanyja? _____

- c) Kik vigyázták, őrizték, nevelték Zeuszt gyermekkorában? _____

5. Az alábbi ókori ábrázolások a görög teremtéstörténet másik fontos szereplőjét, Prométheuszt ábrázolják. Idézd fel Prométheusz történetét, majd válaszolj a kérdésekre!

- a) Mit jelent Prométheusz neve? _____

- b) Miért és hogyan bűnhődött Prométheusz? _____

- c) Hol található a Kaukázus hegység? _____

- d) Olvass utána, megszabadult-e a szenvedéstől Prométheusz! Ha igen, akkor hogyan? _____

A TIZENKÉT OLÜMPOSZI ISTEN

1. A tankönyv leckéi alapján válaszolj az olümposzi istenekre vonatkozó kérdésekre!

- a) Hol található az Olümposz hegy? _____
- b) Nézz utána a földrajzi atlaszban, hogy milyen magas! _____
- c) Kik a titánok? _____

- d) Sorold fel Zeusz testvéreit! _____

- e) Melyik istennő nem volt sem Zeusz testvére, sem gyermeke? _____
- f) Sorold fel Zeusz gyermekeit! _____

- g) Ki nem volt Zeusz gyermeke az olümposziak közül? _____
- h) Zeusz melyik testvére nem volt olümposzi isten? Miért? _____

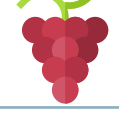
- i) Ki volt a 13. olümposzi isten? _____
- j) Rajzold le, te hogyan képzelned el az Olümposzon az istenek palotáját!

2. Az isteneket nemcsak a görögök és a rómaiak, hanem más népek is (egyiptomiak, sumerok, akkádok, föníciaiak, hettiták, kelták stb.) a rájuk jellemző tárgyakkal, viselettel vagy kísérő, szent állatokkal ábrázolták. Ezeket attribútumoknak nevezzük.

a) Mi a szó eredeti jelentése? _____

b) Miért alkalmazták ezt az ábrázolásokat? _____

c) Az alábbi táblázatban a görög isteneket az attribútumaik jelképezik. Nevezd meg őket, és töltsd ki a táblázat további részeit! A nevüket görögül és latinul is írd be!

Attribútum képe	Az isten neve görögül, latinul	Feladatkör, funkció	További jelkép, tárgy, szent állat
			
			
			
			
			
			
			
			
			
			

A VÍZÖZÓN

1. A tankönyvi szöveg alapján válaszolj az olümposzi istenekre vonatkozó kérdésekre!

Kik a gigászok? _____

Mi a hübrisz? _____

Mit jelent a diszkriminál szó? _____

Nézz utána, hogyan hívták Prométheusz unokáját, Deukalión és Pürrha fiát! _____

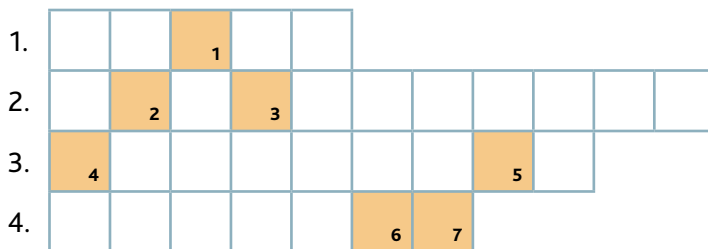
Milyen földrajzi elnevezés származik az ő nevéből? _____

2. Az eddigi leckékben a mítoszokban szerepelt három hegy: Olümposz, Parnasszus, Ararát. Az alábbi vaktérkép az Égei-, a Fekete- és a Kaszpi-tenger térségét mutatja. A földrajzi atlasz segítségével keresd meg és jelöld be a felsorolt hegyeket! Írd be a feladatban szereplő három tenger nevét is a térképre!

3. Fejtsd meg az alábbi rejtvényt! A számozott négyzetek összeolvasásával egy fontos mitológiai alak nevét kapod meg, akinek neve szállóigévé lett.

1. A farkas latinul.
2. A hegy, ahol a görög vízözön után megállt a hajó.
3. Az özönvizet túlélő férfi.
4. Egy nép által létrehozott javak és hagyományok összessége. Eredetileg földművelést jelentett.

Megfejtés:

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

4. Az alábbi történet az özönvíz előtti emberiség mítoszában található. A szövegbe helyettesítsétek be a keresztrejtvényben kapott mitológiai személy nevét!

Zeusz egyik büntetése volt, hogy megteremtette _____-t (akinek neve azt jelentette: összes ajándék), az asszonyt, aki az összes bajt rá fogja szabadítani az emberiségre. Az olümposzi istenek segítségével teremtette az asszonyt. A testét Héphaisztosz formálta agyagból, a szépséget Aphrodité adta neki, Apollón pedig a gyógyítás képességét és a zenélés tehetségét. A végén pedig Hermésztől egy szelencét, egy kis dobozkat kapott. Az asszonyt Prométheusz testvérének, Epiméheusznak szánták, akit testvére figyelmeztetett, hogy semmilyen ajándékot ne fogadjon el az istenektől. Epimétheusz azonban beleszeretett, és elfogadta feleségének.

Hermész azonban figyelmeztette, hogy _____ Zeusz ajándéka, és hogy semmiképpen se nyissa ki azt a szelencét, amit az asszony hozott.

Egy nap azonban, amikor férje nem volt otthon, _____ kíváncsiságból kinyitotta a dobozt, amelyből ekkor hirtelen kiszabadult és az emberekre zúdult az összes csapás (betegség, bánat, szegénység, bűn, ínség, szenvedés, keserűség, öregség, gond, irigység, gonoszság) _____ nagyon megijedt, és gyorsan lezárta a szelence fedelét, amelyben egyedül a remény maradt benne.

Ekkor a világra egy szenvedéssel teli időszak köszöntött, míg _____ újra ki nem nyitotta a dobozt, hogy a remény is kiszabadulhasson.

A vízözönt túlélő Pürrha Deukalión felesége, Epimétheusz és _____ lánya volt.

ÁTVÁLTOZÁSTÖRTÉNETEK

Atlasz története

1. Miért bűnhődött Atlasz?

2. Hogyan változott Atlasz titán hegységgé?

3. Atlasz lányai is átváltoztak az egyik mítosz szerint. Kik ők, és mivé változtak át?

4. Az alábbi térképen jelöld és írd be az Atlasz hegységet és az Atlanti-óceán nevét!

5. Az Atlasz történetében szereplő Héraklész nevéhez kapcsolják a híres tengerszoros, a Gibraltári-szoros létrejöttét, amit a görögök Héraklész Oszlopainak neveztek. Karikázd be a térképen a Gibraltári-szorost!

Arakhné története

6. Miért büntette Pallasz Athéné Arakhnét?

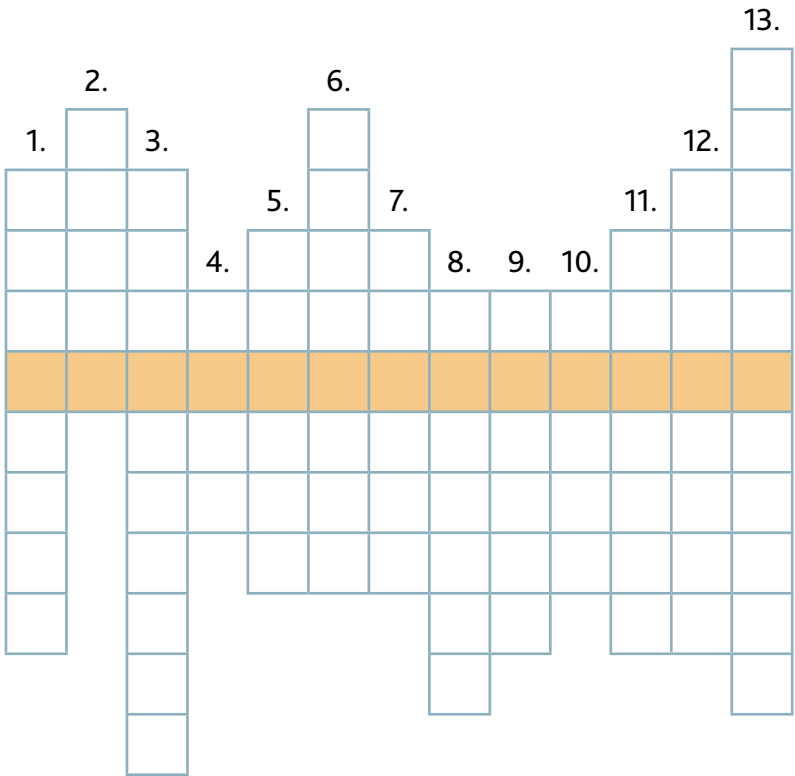
7. Mit jelent a fobia szó?

8. Milyen fobia kapcsolódik Arakhné nevéhez, történetéhez?

9. Tudnál-e még fobiákat felsorolni?

10. Az alábbi keresztrejtvényben az eddigi leckék ismereteit szedtük össze, a megfejtés pedig az átváltozástörténetekhez kapcsolódik. Fejtsd meg a rejtvényt!

- 1. Az istenek hegye
- 2. Légy üdvözlölve! – latinul
- 3. Kronosz bolygójának neve
- 4. Elköszönés – latinul
- 5. Az Ikek csillagkép latinul
- 6. Ragadványnév
- 7. Félisten, hős
- 8. Attribútuma a lant (görög)
- 9. A világ kezdetén ez létezett
- 10. Léda gyermekei ebből születtek
- 11. A házi tűzhely istennője (görög)
- 12. A vadászat istennője
- 13. Itt állt meg a görög vízözön végén a hajó

- 11. A görög mitológiában számos átváltozástörténet szerepel. Az alábbi jelenségekhez, állatokhoz és növényekhez is kapcsolódnak mítoszok. Nézz utána, kinek a nevéhez köthetők!**

babérfa: _____

nárcisz: _____

mirha: _____

visszhang: _____

articsóka: _____

tehén: _____

medve: _____

gólya: _____

- 12. Foglald össze a fentiek közül valamelyik történetet négy-hat mondatban!**

- 13. Az átváltozások „nagymestere” a főisten, Zeusz volt. Az alábbi mitológiai hölgyek „elcsábítása” érdekében az Olümposz ura különböző alakokat öltött. Nézz utána, hogy kik azok, akiket az alábbi alakokban látogatott meg?**

kismadár: _____

hattyú: _____

bika: _____

aranyeső: _____

kígyó: _____

PARISZ ÍTÉLETE

1. Az alábbi neveket rendszerezzétek családi kapcsolatok alapján (férj-feleség-gyermek)!

Akhilleusz, Parisz, Hekabé, Thetisz, Kasszandra, Hektor, Péleusz, Priamosz, Kasszandra

2. Parisz ítéletének történetéhez kapcsolódnak az alábbi kérdések.

a) Kik a Heszperidák? _____

b) Mit jelent a rivalizál szó? _____

c) Melyik istennő mit ígért Parisznak az aranyalmáért?

Héra: _____

Pallasz Athéné: _____

Aphrodité: _____

d) Mit jelent a praktika szó? _____

e) Szerinted miért pont a jövőbelátás képességét adta Kasszandrának Apollón isten?

f) Nézz utána, hogy a magyar történelemben mit neveznek Kasszandra-levélnek! _____

3. Több mítoszban, népmesében és anekdotában meghatározó szerepe van az almának. Ezek közül már biztosan hallottatok, olvastatok is néhányat. Kapcsold össze az alábbi híres „almás” történeteket a hozzájuk tartozó személyekkel!.

A bibliai bűnbeesés

Tell Vilmos

Heszperiszek almái

Ádám és Éva

Svájc függetlensége

Árgyélus királyfi

A földre leeső alma

Héraklész

Mérgezett alma

Isaac Newton

Tündér Ilona és az aranyalmák

Hófehérke

A HÁBORÚ KIROBBANÁSA

1. A legtöbb háború kirobbanását meg szokták indokolni.

a) Mit jelent a casus belli kifejezés?

b) Mi volt a trójai háború casus bellije?

c) Nézz utána, hogy az első világháborúban melyik eseményt nevezték casus bellinek!

2. Jelöld be a térképen az alábbi településeket! Használd a történelmi atlaszodat!

Spárta, Trója, Mükéné, Aulisz, Ithaka

3. A trójai háború sok eseménye kapcsolódik a görög hajóhad auliszi indulásához. Ezekre vonatkoznak a következő kérdések.

a) Kik a görög armada vezetői?

b) Mit jelent, és miből származik az armada kifejezés?

c) Az auliszi események kapcsán milyen átváltozás, metamorfózis történt?

d) Akhilleuszt az induláskor nem találják a hadvezérek. Milyen végzetes jóslatot kapott Akhilleusz a születésekor?

e) Hogyan próbálta édesanyja, Thetisz megmenteni Akhilleuszt a rá váró végzettől?

4. Az alábbiakban hat név betűi összekeveredtek. Mindegyik személy kapcsolódik a trójai háborúhoz, egyet kivéve. Ez utóbbi egy ókori görög drámaíró neve, aki az Auliszban játszódó eseményekről írt egy tragédiát. A drámaíró nevét karikázd be!

USLIHAKLEZ: _____

SEZALEMON: _____

EÜSZDZSUSO: _____

ZAMPIROS: _____

PERIUDÉSIZ: _____

MAMEGÓNAN: _____

A GÖRÖGÖK TRÓJA ALATT

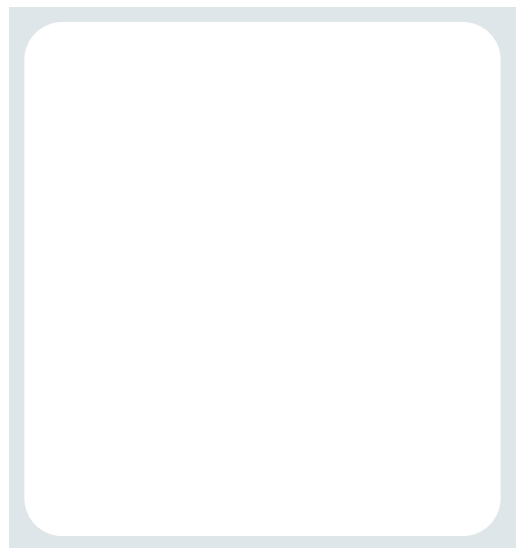
1. Az ostrom, a háború tíz évig elhúzódott. Milyen büntetés sújtotta a Tróját ostromló görögöket? Miért?

2. Az olümposzi istenek nem álltak egységesen a görögök oldalán a háborúban. Mely istenek nem támogatták a görögöket?

3. Mi váltotta ki Akhilleusz haragját?

4. Sorolj fel az eposzban szereplő fegyvereket!

A képen a trójai háború korában (Kr. e. XII. század) használt pajzsok képeit láthatod, amelyek régészeti feltárások alapján készültek. Rajzolj egyet te is! Tervezz rá díszítést!

A TRÓJAI HÁBORÚ VÉGE

1. Tudod, kik voltak az akháj hadsereg legfontosabb vezetői? Állítsd sorrendbe az összekevert betűket, és megkapod a választ.

NAMGÓMENA: _____

NESLAMEOZ: _____

ÜDESOZSUSZ: _____

TOSRNEZ: _____

2. A Tróját ostromló görögök „csodafegyvere” Akhilleusz volt. Miért volt ő sebezhetetlen?

3. Mi volt testének az egyetlen sebezhető pontja? Miért?

4. Melyik testrészünk neve őrzi a görög hős emlékét?

5. Mi volt az a tette Akhilleusznak, amely kiváltotta az istenek haragját?

6. Kinek az ötlete volt a faló megépítése? A latin eposzban mi ennek a hősnek a neve?

7. Mi alapján jöhettek volna rá a trójaiak, hogy valakik vannak a falóban? (Biztos hallottátok már azt a szállóigét, hogy „Valóban, görögök vannak a falóban”.)

8. Kutassatok! Soroljatok fel legalább ötöt a trójai falóban megbújó harcosok közül!

Hogyan biztosították a görögök, hogy a falovat bevigyék a trójaiak a városba?

9. Az alábbi (latin eredetű) mondások a lóval kapcsolatban születtek. Próbáld meg egy-két mondatban értelmezni a jelentésüket!

Ajándék lónak ne nézd a fogát!

A lovat aranyzabla nem teszi gyorsabbá.

10. A trójai faló a *Csillagok háborúját* is megihlette.

Miben hasonlít a két szerkezet egymáshoz?

AENEAS

1. Aeneas a trójai királyi család egyedüli tagja, aki megmenekült. Miért engedték meg az istenek, hogy Aeneas elmenekülhessen Trójából?

2. Aeneas felesége, Creusa viszont nem menekült meg. Miért érte őt a végzet?

3. Mi a fátum jelentése?

4. Nézz utána, hogy mi a jelentése a fátum szóból képzett alábbi fogalmaknak!

fatális tévedés: _____

fatalizmus: _____

5. Nézz utána, kik a sors istennői a görög és a római mitológiában!

Görög: _____

Latin: _____

6. Az alábbi térképen jelöld és írd be a következő településeket! Használd a történelmi atlaszodat!

Latium, Lavinium, Alba Longa

7. Aeneas kalandos tengeri útja során eljutott Észak-Afrikába is. Hol ért partot? Melyik ókori városnál? Írd ide a nevét, majd rajzold be a térképvázlatba!

8. Ki volt ennek a városnak az uralkodója? Hogyan viszonyult Aeneashoz? És a trójai hős?

9. Nézz utána, ki volt az a XVII. századi zeneszerző, aki operát írt Aeneas és a feladatban szereplő királynő szerelméről!

*Rutilio Manetti: Dido és Aeneas, 1630 körül.
Los Angeles County Museum of Art, Los Angeles*

10. A rómaiak a trójaiaktól származtatták magukat. Hogyan ad erre magyarázatot a mítosz?

III. ÓKORI UTAZÁSOK

AZ ÓKORI VILÁG HÉT CSODÁJA

1. Az alábbi bemutatkozó mondatokból ismerd fel az ókori világ hét csodáját! Nevezd meg őket! A lenti térképen jelöld be ponttal és betűvel a hét csoda elhelyezkedését!

a) Az Eufrátesz partján az erdővel borított hegyet jelképeztem a síkságon elterülő városban.

b) Nem gondoltam volna, hogy a Nílus partján örökké fogom hirdetni a fáraók dicsőségét.

c) A leghíresebb görög szobrász keze alkotott, sportolók ezrei áldoztak előttem.

d) A perzsa helytartó holta után általam kívánt örökké híres maradni.

e) A legnagyobb márványoszlop-erdőben őrizem a vadászat istennőjének szobrát.

f) Jelzőtüzem a magas toronyból már messziről jelezte Alexandria kikötőjét.

g) Hatalmas testem bronzból és vasból készült, a sziget általam lett örökké híres.

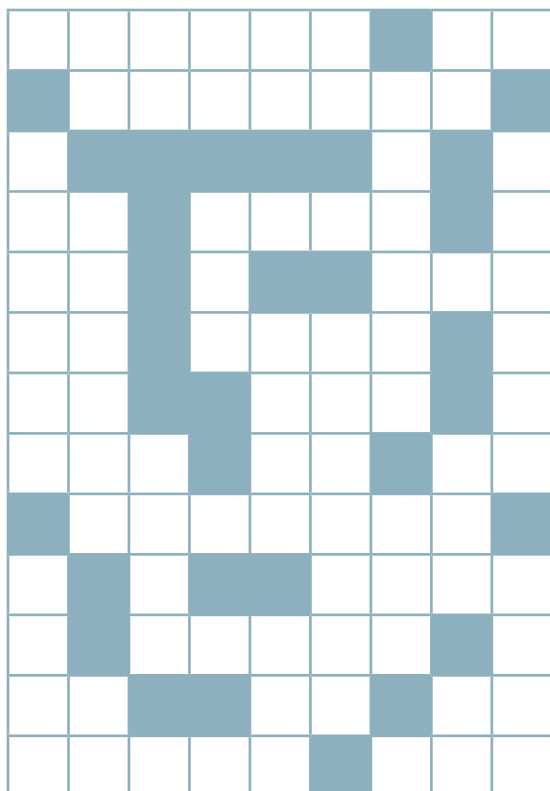
2. A hét ókori világcsoda mellett még említésre méltó több építmény, amely méltán felveszi a versenyt velük. Az alábbi betűhálóban kilenc építmény nevét rejtettük el (szóköz nélkül). Keresd meg és írd le ezeket! Vigyázz, a betűhálóban más görög vonatkozású szavak, nevek is szerepelnek!

A	S	Z	I	K	L	A	V	Á	R	O	S	A
R	P	E	P	E	R	G	A	M	O	N	I	Z
T	S	N	J	A	A	T	H	É	N	I	A	E
E	T	A	Ó	N	K	Í	N	A	I	N	K	U
P	O	P	S	G	T	A	D	Z	S	A	R	S
J	N	R	D	K	H	O	L	D	M	G	O	Z
E	E	Ó	A	O	R	V	A	T	A	Y	P	O
R	H	M	S	P	Á	R	T	A	H	F	O	L
U	E	A	M	Ü	K	É	N	É	A	A	L	T
Z	N	I	H	E	L	L	É	N	L	L	I	Á
S	G	C	O	L	O	S	S	E	U	M	S	R
Á	E	I	K	Ó	K	Ö	R	D	Ó	R	Z	X
L	E	M	I	T	E	M	P	L	O	M	N	Ü

Másik kilenc világcsoda:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____

1. Fejtsd meg a rejtvényt! A betűcsoportok közül keresd meg azokat, amelyek nem helyezhetők el a szólabirintusban! Írd be őket a hiányzó helyekre, hogy értelmes szöveget kapj Fönícia gazdaságáról!

Kétbetűsek: AB, ÁM, BS, IE, LS, LZ,
MI, MN, OB, ÓN, RÜ, SL, SL, SY, TE,
TU, ÜB, ZO

Hárombetűsek: ABC, AED, BTK, DOD,
IMA, LIN, PUN, RIN, RÖF

Négybetűsek: ALAK, BAÁL, BRIT,
DELI, ÉDEN, HAJÓ, RÉGI, FALÓ,
NIKÉ, ÜVEG

Ötbetűsek: BÍBOR, CSIGA, ILION,
LIBŰA

Hatbetűsek: CÉDRUS, ELISSA,
KIKÖTŐ, SELYEM, TÜROSZ, SZIDÓN

Hétbetűsek: BÜBLOSZ, LIBANON, MELKART

Az ókori Fönícia önálló városállamok laza szövetsége volt. A tengerparti _____ városok jelentős kereskedelmi és hadi _____ flottával rendelkeztek, amelyek bejárták a Földközi-tenger egész területét, áthajóztak Melkart (Héraklész) Oszlopain túlra, az Atlanti-óceánra is. Eljutottak a _____-szigetekre, ahonnan a bronz ötvözéséhez szükséges _____-t szállították a mediterrán térségbe.

A másik fontos kiviteli cikkük volt az _____, amelyből színes illatszertartó kis palackokat, vázákat, valamint gyöngyöket, ékszereket készítettek.

A legfontosabb és leghíresebb árucikk a _____ festék volt, amelyet egy tengeri _____-ből nyertek ki. Ennek előállítása nagyon időigényes, ezért nagyon drága volt. Azok a kelmék, selymek, amelyeket ezzel a festékkal színezték, árban az arannyal vetekedtek, ezért csak a leggazdagabbak, királyok, császárok, fejedelmek, gazdag arisztokraták és patríciusok viselték.

A föníciaiak alkották azt a hangjelölő _____-t, amelyből később a görög, majd latin betűk, azaz a mai írásjeleink kialakultak.

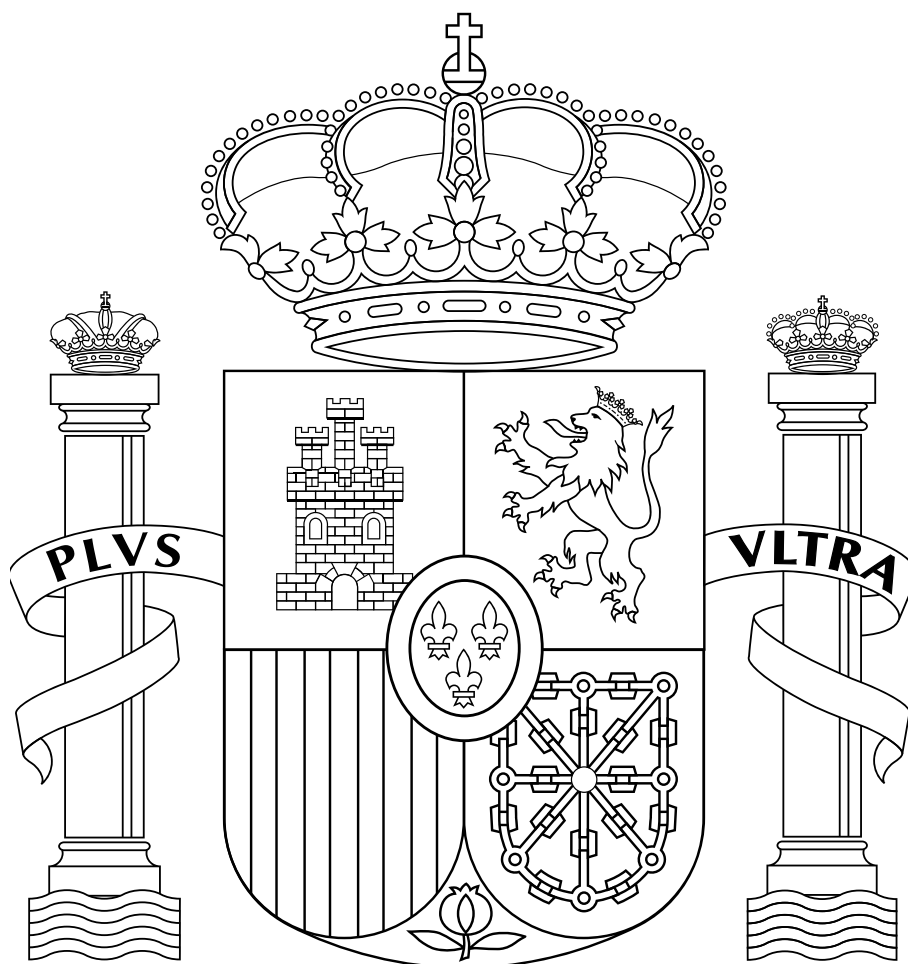
2. A föníciaiak az ónérc egyedüli beszállítói voltak évszázadokon át. Az Atlanti-óceánra kivezető Gibraltári-szorost hadihajókkal védték, és senkit nem engedtek át. Ezt a tengerszoroszt az ókorban leggyakrabban Héraklész Oszlopainak nevezték. Miért kapta ezt a nevet?

A föníciaiak és leszármazottaik, a rómaiakkal háborúzó punok Melkart Oszlopainak nevezték a főistenük után. Nézz utána, hogy mely ókori és középkori népek kiről nevezték el ezt a szoroszt!

3. A nevezetes oszlopok egy európai állam címérében szerepelnek. Nézz utána lexikonban vagy interneten, hogy melyik ország címere az alábbi rajz! Színezd ki az eredeti színeivel!

Ország neve: _____

Mit jelent az oszlopokon végigcsavarodó szalag latin felirata (PLUS ULTRA)?

Az egyiptomi állam létrejötte

A Nílus folyása mentén a déli, magasabban fekvő részeket Felső-Egyiptomnak, az északi, tengerparti, alacsonyabb területeket és a Nílus-Deltát Alsó-Egyiptomnak nevezték.

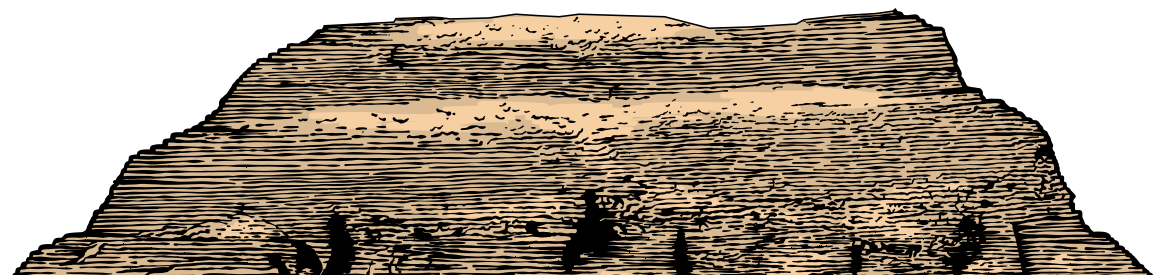
Kezdetben két királyság alakult ki, melyek uralkodói egyedi koronát használtak. Miután a két ország, Alsó-Egyiptom és Felső-Egyiptom egyesült, és létrejött az Egyiptomi Birodalom (kb. Kr. e. 3000 körül), a két koronát egyesítették. Ezt nevezték kettős koronának.

- 1. A térképvázlatra írd be Egyiptom két országrészének nevét! Rajzold melléjük a megfelelő koronát! Jelöld be a Nílust, a Szaharát, a Földközi-tengert, a Vörös-tengert és Föníciát! Használd a történelmi atlaszodat!**

2. Egészítsd ki a hiányos rajzot! Fejezd be Dzsószer fáraó „félkész” piramisát!

3. Írd be az 1. feladat térkép-vázlatába a következő fontos történelmi helyszínek nevét!

Memphisz – az első főváros

Szakkara – Dzsószer fáraó lépcsőzetes piramisa

Giza (Gizeh) – a három nagy piramis (Kheopsz, Kephren és Menkauré fáraók)

Théba – a második főváros, itt van a Királyok völgye, a fáraók híres temetkezőhelye

4. Az alábbi rejtvényben a számokkal és betűkkel jelzett négyzetekből megkapod két híres egyiptomi történelmi személy nevét. Töltsd ki a rejtvényt!

1. Híres görög történetíró
2. A Nílushoz kapcsolódó jelenség, ez biztosította a növénytermesztést
3. Az egyiptomiak írásjele
4. Egyiptom uralkodója
5. Gúla alakú építmény
6. A Nagy Piramis építtetője
7. Görög hosszsmérték, kb. 30 m.

1.	C			4			7				
2.		8									
3.			3		D		2	A			9
4.		6									
5.	5				B						
6.	1		F								
7.	G			E							

A szakkari piramis tervezője, építésze:

A	B	C	D	E	F	G
---	---	---	---	---	---	---

Egyiptom utolsó fáraója, királynő:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

A BIBLIA FÖLDJE

Az ókori zsidó királyság

Miután Mózes kivezette a zsidó népet Egyiptomból, és Józsué vezetésével letelepedtek Kánaán földjén, Palesztinában, kezdetben bírák vezették őket. A Kr. e. XI. században Saul volt az első király, akit Sámuel próféta választott ki és kent fel szentelt olajjal. Őt követte Dávid, aki kezdetben Sault szolgálta, később szembefordultak egymással.

Dávid fia volt Salamon, akit a történelemben hatalmas tudása és bölcsessége révén vált ismertté. Ő építtette a zsidók első és egyetlen templomát, a jeruzsálemi templomot. A templom építéséhez Föniciából hozott építészeket, valamint az építkezéshez szükséges cédrusfákat.

Salamon halála után a királyság kettévált. Az északi rész neve Izrael lett, fővárosa Szichem, míg Jeruzsálem a déli ország: Júda (latinul Judea) királyságának központja, a zsidó vallási élet szíve maradt.

Kezdetben két királyság alakult ki, melyek uralkodói egyedi koronát használtak. Miután a két ország, Alsó-Egyiptom és Felső-Egyiptom egyesült, és létrejött az Egyiptomi Birodalom (kb. Kr. e. 3000 körül), a két koronát egyesítették. Ezt nevezték kettős koronának.

- 1. A térképvázlatra írd be a fent említett két országot, Júdát és Izraelt! Írd be még az alábbi földrajzi neveket! Használd a történelmi atlaszodat!**

Jordán folyó, Genezáreti-tó, Holt-tenger,

Földközi-tenger, Vörös-tenger

Jelöld be Jeruzsálem és Szichem városát a megfelelő helyekre!

2. A Szentírás (Szent Biblia) két nagy részből áll. Melyek ezek? Írd a nagyobb halmazokba!

Mindkettő több kisebb részből áll. A számukat írd a kisebb halmazokba!

3. A Bibliában gyakran fordulnak elő személyek, helyszínek vagy tárgyak hármásával. Az alábbi felsorolásban ilyeneket olvashatsz, de mindegyik hármasból egy-egy név hiányzik. Melyik? Írd a táblázatba!

Szentháromság	Atya	Fiú	
Arkangyalok	Gábrriel	Rafael	
Ádám fiai	Ábel	Szet	
Noé fia	Szem	Kám	
Az egységes Júdea első három királya	Saul	Dávid	
A babiloni fogság előtti és alatti három nagy próféta	Izajás	Jeremiás	
Napkeleti bölcsek	Gáspár	Menyhért	
A bölcsek ajándékai	arany	tömjén	
Jézus betániai barátai, testvérek	Márta	Lázár	
Három tanítvány, akik Jézussal felmentek a hegyre a színeváltozáskor	Péter	Jakab	

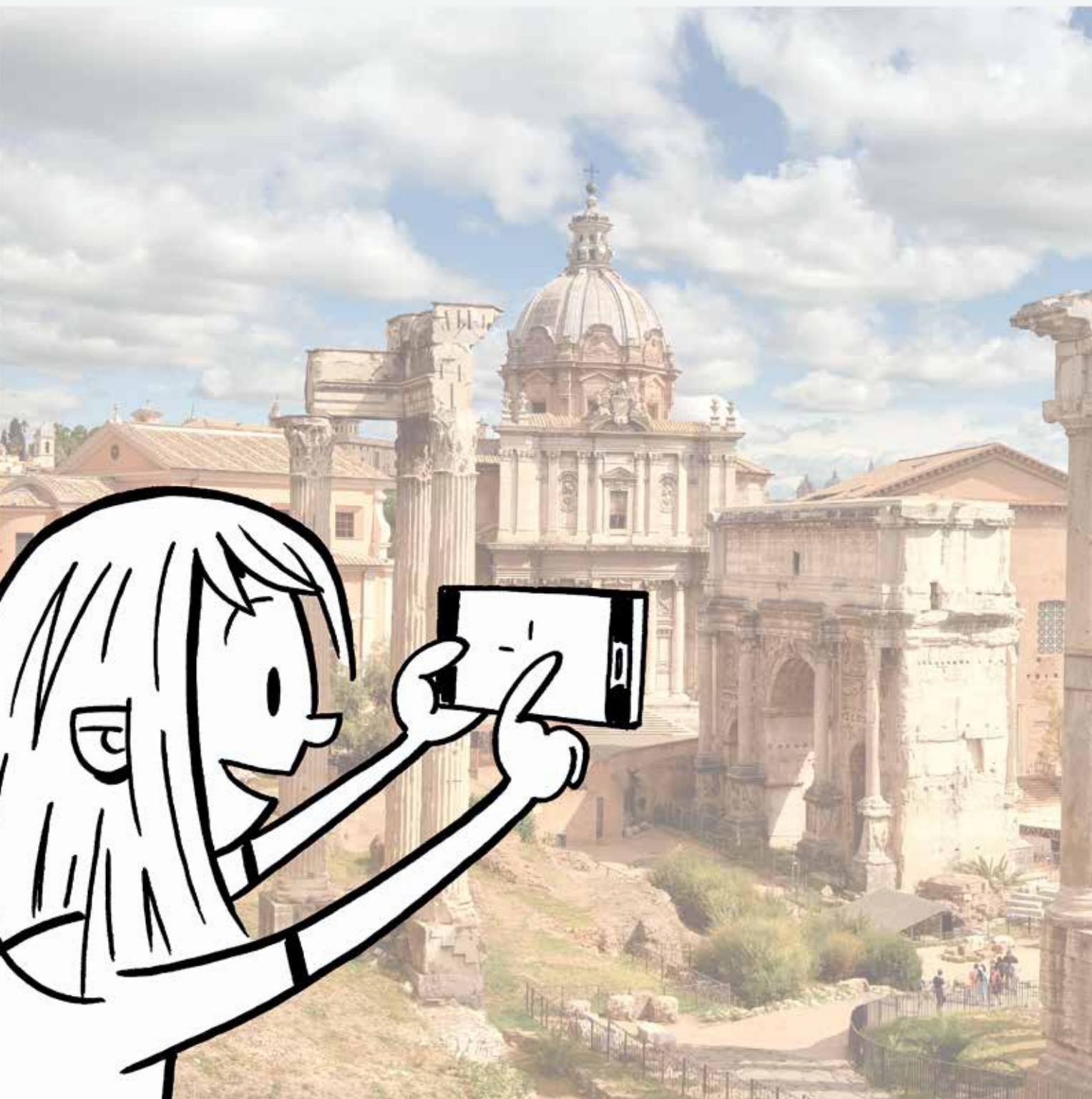
4. A bibliai személyekhez sokszor kapcsolódnak állatok vagy tárgyak. Kösd össze, ami összetartozik!

Noé	tüzes szekér
A csecsemő Mózes	szamár
Illés próféta	cethal
Bileám (Bálám) próféta	fonott kosár
Jónás próféta	bárka
Péter apostol	harminc ezüstpénz
Márk evangélista	bika
Lukács evangélista	halászhajó
János evangélista	oroszlán
Júdás	sas

5. Az alábbi táblázatban ismert bibliai személyekhez kapcsolódó megállapítások olvashatók. Állapítsd meg, hogy igazak vagy hamisak! Tegyel X-et a megfelelő oszlopba!

	Igaz	Hamis
Ádám és Éva fiai Káin, Ábel és Sét voltak.		
Noé bárkája az özönvíz végén a Kárpátokban feneklett meg.		
Izrael tizenkét törzse Izsák fiaitól származtatta magát.		
Józsefet testvérei eladták rabszolgának, így került Egyiptomba.		
Mózesnek egy el nem égő galagonyabokorban jelent meg Isten.		
Sámson akkor vesztette el hatalmas erejét, amikor Delila levágta a haját.		
Dávid egy parittyával győzte le a filiszteus Góliátot.		
A templomépítő és bölcs Salamon király felesége Sába királynő volt.		
A babiloni fogságból Kürosz perzsa király engedte haza a zsidókat.		
Jézus Krisztus a galileai Betlehemben született.		

IV. GÖRÖG-RÓMAI MONDÁK

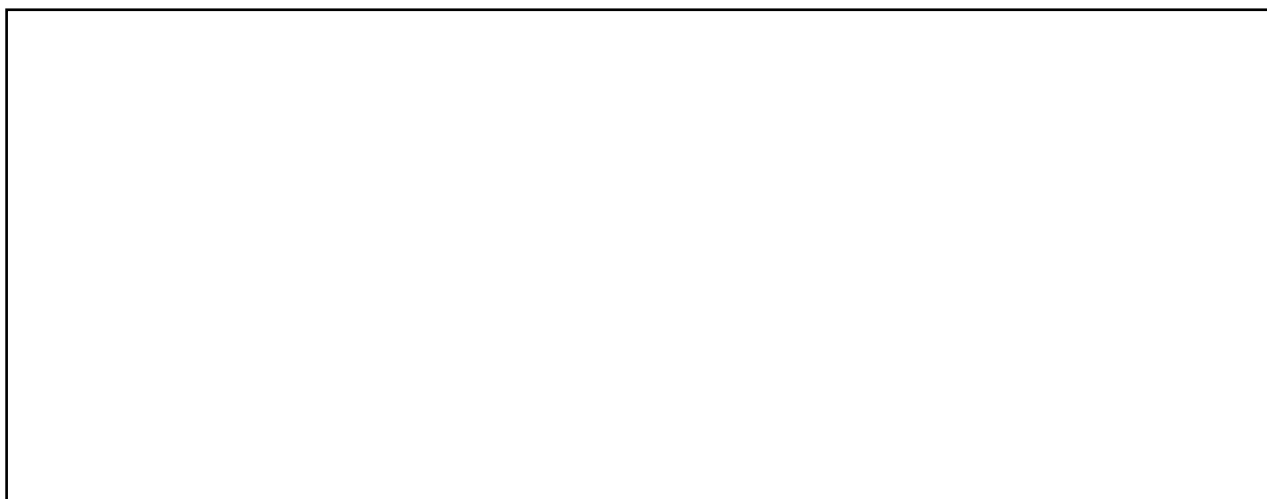

AZ ÓKORI OLIMPIÁK

Az olimpiák alapítása

A sok mítosz közül az egyik Héraklészről szól, aki Augeiasz éliszi király legyőzésének emlékére rendezett játékokat. Héraklész egyébként ötödik próbája kapcsán az Alpheiosz folyót terelte be Augeiasz istállójába, hogy azt kitakarítsa. Egy másik monda szerint Zeusz állította fel a játékokat, miután legyőzte Kronoszt.

A történelmi alapítás valószínűleg Iphitosz éliszi királyhoz kapcsolódhat, aki a Kr. e. IX. században élt. Egyszer megkérdezte a Püthiát – a delphoi jósda papnőjét –, hogyan menthetné meg népét a háborútól, amellyel Spárta fenyegette. A jósnő azt javasolta: rendezzen játékot az istenek tiszteletére. Iphitosz ellenfele, Spárta ezután a játékok idejére beszüntette a háborút. A játékokat az Olümposz hegye után nevezték olümpiainak. A Zeusz-szentély körül létrejött szent ligetet pedig Olümpiának nevezték el. Minderről sok-sok részletes és érdekes adatot, történetet találsz az alábbi három könyvben:

1. Válaszolj a kérdésekre!

- a) Mikor volt az első feljegyzett olimpiai játék? _____
- b) Mikor rendezték az utolsó olimpiai játékot? _____
- c) Ha négyévente rendezték, akkor összesen hány ókori olimpia volt? _____
- d) Kik vehettek részt rajta? _____
- e) Kik nem vehettek részt rajta? _____
- f) Hogyan voltak „felöltözve” a versenyzők? _____
- g) Mi volt a győztesek jutalma? _____
- h) Milyen büntetéssel sújtották a csalókat, a bírókat megvesztegetőket?

- i) Nézz utána, hány olimpián keresztül volt csak egy versenyszám, a stadionfutás! _____
- j) Hány méter volt pontosan egy ókori sztadion? ____ m
- k) A legenda szerint ez a távolság Héraklész lábfejének négyszázszorosa volt. Számolj! Hányas sportcipőt kellett volna viselnie Héraklésznek? _____

2. Kutass! Mikor jelent meg

a kettős stadionfutás? Kr. e. _____

a pentatlon (öttusa)? Kr. e. _____

a négyesfogat-hajtás? Kr. e. _____

a fegyveres futás? Kr. e. _____

3. Milyen versenyszámokból állt az ókori öttusa?

4. Ki volt az a híres ókori versenyző (egy birkózó), aki hat olimpián nyert egymás után?

5. Az ókori olimpiák sportolói sok szobrászt megihlettek. Az alábbi két szobor talán a leghíresebb ezek közül. Kik a szobrászok, és mi a műalkotás címe?

Szobrász: _____

A mű címe: _____

A GÖRÖG–PERZSA HÁBORÚK

1. Mi volt a görög–perzsa háborúk esetében a casus belli?

2. Válaszolj a görög–perzsa háborúk első szakaszával kapcsolatos alábbi kérdésekre!

- a) Hányszor támadta meg Dareiosz a görögöket? _____
- b) Az első támadás hol és miért hiúsult meg? _____

- c) Hányadik olimpia zajlott le a marathóni csata előtt? _____

- d) Mi őrzi ennek a csatának az emlékét? _____

- e) Melyik város szerzett magának elismerést a győzelemmel kapcsolatban? _____

3. A háború második szakasza már az új perzsa uralkodóhoz kötődik. A háborúra a görög poliszok is komolyan készültek.

- a) Ki volt az új perzsa nagykirály? Mikor uralkodott? _____

- b) Miért kötöttek szövetséget a görög városállamok? _____

- c) Mely két polisz volt a legfőbb vezetője ennek a katonai szövetségnek? _____

- d) Hogyan osztotta meg a katonai feladatokat e két város? Miért? _____

4. Az alábbi részletek Hérodotosz híres könyvéből valók. A perzsa sereg Ázsiából Európába való átkeléséről szólnak. Olvasd el a részletet, majd válaszolj a kérdésekre!

„A híd hosszának megfelelő távolság Abüdosztól a földnyelvig hét sztadium. Már készen volt a híd, amikor egy hatalmas vihar szétszaggatta és tönkretette az egészet. Ahogy ezt meghallotta Xerxész, nagyon fölháborodott, és megparancsolta, hogy büntessék meg háromszáz korbácsütéssel a Helléspontoszt és vessenek bilincseket a tenger mélyébe. [...] Azok, akik megkorbácsolták a tengert, a király parancsára ilyen barbár és istentelen szavakat szóltak hozzá: „Te keserű víz, a Nagykirály büntet így téged, mert gonosz voltál hozzá, bár ő semmi rosszat sem tett veled. Xerxész király mégis átkel majd rajtad, akár akarod, akár nem; de te megérdemelnéd, hogy senki se áldozzon neked többet, mert szennyes és keserűen sós vagy!” [...] Az új hidat pedig más mesteremberek építették föl, mégpedig a következőképpen:

Ötvenevezős és háromsoros hajókat állítottak össze, a Fekete-tenger felé eső oldalon háromszázhatvanat keresztbe, a másik oldalon meg háromszáztizennégyet az ár mentén, hogy ezek tartsák a köteleket. Hatalmas horgonyokat eresztettek a mélybe, hogy se a Fekete-tenger, se nyugatról, az Égei-tenger felől fújó szelek ki ne mozdíthassák a hajókat. Az ötvenevezős és háromsoros hajók között nyílásokat hagytak az átvonuló hajók számára, hogy ha valaki úgy akarná, akkor kisebb hajókkal közlekedhessen a Fekete-tenger felé mind a két irányban. Aztán a szárazföldről facsigákkal kifeszítették a köteleket, de most már nem vették külön a kétfajta kötelet, hanem ketőt vettek fehér lenből és négyet búblosznádból. [...] Amikor ez elkészült, fatörzseket vágtak és olyan hosszúra fűrészelték őket, mint amilyen széles a híd; sorba rakták egymás mellé a kifeszített kötelekre, és az egész padlózatot összeerősítették; amikor ez is megvolt, deszkát raktak rá, és a deszkára földet hordtak, keményre verték, és a híd két oldalára sövényt húztak, hogy a lovak és az igásbarmok meg ne ijedjenek a tengertől.”

[...] Azután maga elé rendelte újra a perzsa főembereket, és amikor megjelentek előtte, ilyen beszédet intézett hozzájuk:

„Perzsák, összehívtalak benneteket, hogy arra kérjelek, legyetek bátrak, és ne hozzatok szégyent az ősi, drága perzsa dicsőségre! Legyünk mindnyájan tettekre készek, egyenként és összesen, mert ha összetartunk, mindnyájunknak haszna lesz ebből. Ezért felszólítalak benneteket, hogy minden erőnket megfeszítve küzdjünk az ellenséggel! Úgy tudom, bátor férfiak ellen viselünk háborút; ha őket legyőzzük, nincs többé emberi hadsereg, amely ellenállhatna nekünk. Most pedig fohászkodjunk a perzsa föld isteneihez, és keljünk át a tengeren!”

Ezen a napon megtették az előkészületeket az átkelésre, a következőn még látni akarták a napfölkeltét; áldoztak a hídon mindenféle füstölőszerrel, és mirtusszal szórták be az utat. Amikor fölkelt a nap, aranycsészből áldozott a tengerbe Xerxész, és imádkozott a naphoz, hogy ne érje őt gonosz csapás, amely eltéríthetné Európa meghódításától, mielőtt annak határaihoz érne. Befejezván pedig áldozatát, a csészét egy arany vegyítőedénnyel és egy perzsa karddal együtt a Helléspontoszba dobta... [...] Ahogy ezzel megvoltak, átkelt a Fekete-tenger felé eső hídon az egész gyalogos és lovas hadsereg, a másikon meg, az Égei-tenger felé esőn az igásbarmok és a kísérő személyzet. Elöl ment a tízezer perzsa koszorúval fején, utánuk meg vegyesen a különféle gépekből álló hadsereg. Ezen a napon ezek mentek át, másnap meg elöl a lovasok és azok a katonák, akik lándzsáikat hegyével lefelé fordítva hordták, ezeknek is koszorú volt a fejükön; utánuk jöttek a szent lovak és a szent szekér magával Xerxésszel és a testőrök meg az ezer lovas; utánuk a többi sereg. A hajók is átmentek ezzel egyidejűleg a túlsó partra. [...] Amikor átjött már Xerxész Európába, figyelte korbáccsal áthajtott seregét. A sereg átkelése hét nap és hét éjszaka tartott szünet nélkül.”

(Hérodotosz: Xerxész – részlet. Szabó Árpád fordítása)

- a) Mekkora volt a két part között a távolság? _____
- b) Váltsd át méterre! Az olümpiáknál tanultál a sztadionról. _____ méter
- c) Hány hajót használtak fel a hajóhídhoz? _____
- d) Hogyan biztosították, hogy a hajóforgalom zavartalan legyen? _____
- e) Mi bizonyítja Xerxész beszédében, hogy elismeri méltó ellenfélnek a görögöket? _____
- f) Számold ki, hány órán keresztül tartott a perzsa sereg átvonulása a hídon! _____

5. Készíts összefoglaló táblázatot a görög–perzsa háborúk főbb csatáiról! Segítségül az évszámokat előre beírtuk, ahogy a döntő szárazföldi csatát is.

Évszám	Helyszín	Görög hadvezér	Perzsa király	Ki győzött?
Kr. e. 490				
Kr. e. 480				
Kr. e. 480				
Kr. e. 479	Plataia	Pauszaniasz	Xerxész	görögök

6. Színezd be zölddel a térképvázlaton a Perzsa Birodalom területét! Rajzold be kékkel Dareiosz második támadásának (Kr. e. 490) útvonalát, pirossal pedig Xerxész támadását (Kr. e. 480)! Írd be a következő földrajzi neveket!

Égei-tenger, Hellészpontosz, Márvány-tenger, Kréta, Rhodosz

Jelöld be pontokkal Athént, Spártát, Milétoszt és a táblázatban szereplő csaták helyszíneit!

NAGY SÁNDOR, A VILÁG- HÓDÍTÓ MAKEDÓN KIRÁLY

1. Olvasd el Plutarkhosz *Párhuzamos életrajzok* című művének a Nagy Sándor születéséről szóló részét, majd válaszolj a kérdésekre!

„Alexandrosz a makedónoknál Lóosznak nevezett Hekatombaión hónap hatodik napján született; ezen a napon égett le az epheszoszi Artemisz-templom. A magnésziai Hégésziasz olyan fagyos megjegyzést tett erről, hogy az akár el is olthatta volna ezt a nagy tüzet. „Nem csoda – szólt –, hogy leégett Artemisz temploma, mert az istennő azzal volt elfoglalva, hogy segédkezzen Alexandrosz születésénél.” Azok a mágusok, akik ugyanezen a napon éppen Epheszoszban voltak, abban a hiszemben, hogy a templommal történt szerencsétlenség más szerencsétlenség előjele, arcukat tépve futkostak fel s alá a városban, és azt kiáltották, hogy ezen a napon nagy szerencsétlenség született Ázsiára. Philipposz, aki éppen akkor foglalta el Potidaiát, egyszerre három hírt kapott: hogy Parmenión nagy csatában legyőzte az illüroket, hogy versenylova győzött az olümpiai versenyeken, és harmadiknak, hogy megszületett Alexandrosz. Érthető örömet a jósok még csak fokozták, amidőn kijelentették, hogy a gyermek, akinek születése három győzelemmel esett egybe, győzhetetlen lesz.”

(Plutarkhosz: *Alexandrosz*, 3. Máthé Elek fordítása)

- a) Milyen születés kori eseményekkel akarták a kortársak jelezni, hogy III. Alexandrosz kiválasztott jelentőségű, kiemelkedő személyiség lett? _____
- b) Az Artemisz-templomot egy őrült gyújtotta fel, aki ezzel akart híres lenni. Nevét ki akarták törölni a köztudatból, de mégis fennmaradt. Hogy hívták ezt az őrültet? Meg tudod keresni valahol a nevét? _____
- c) Hány évvel az első olimpia után született? _____
- d) Ez pontosan hányadik olimpia volt a sorban? _____

2. Keresd meg a történelmi atlaszban Makedóniát! Hasonlítsd össze a Balkán-félsziget országait ábrázoló mai térképpel! Mely mai országok területén terült el az ókori Makedónia? _____

3. A gordioszi csomóról Plutarkhosz, a *Párhuzamos életrajzok* írója két történetet mesél el.

„Elfoglalta Gordion városát is, ahol a régi monda szerint Midasz palotája állott. Megtekintette a sokat emlegetett szekeret, amely somfahánccsal volt megkötözve, és meghallgatta a barbárok által hitelesnek tartott mondát, mely szerint az lesz a világ ura, aki ezt a csomót kioldja. A közhitel szerint a köteleket egymás feletti bogokkal kötötték szorosan össze, de úgy, hogy a kötelek végét nem lehetett látni, Alexandrosz ezért nem is tudta kioldani, hanem végül kardjával vágta szét a csomót, s ekkor azután a szétvágott kötélvégek láthatóvá váltak. Arisztobulosz azonban azt állítja, hogy Alexandrosz egészen könnyen kioldotta a csomót; kihúzta ugyanis a hesztórnak nevezett szeget, amely az igát a rúdhoz erősítette, s így lekapcsolta a jármot.”

a) Milyen hiedelem kapcsolódott a csomóhoz? _____

b) Mire mondjuk azt, hogy „megoldotta a gordiuszi csomót”? _____

c) Melyik történet terjedt el a köztudatban a két „megoldás” közül? _____

4. Rajzold be a térképvázlaton Nagy Sándor birodalmának határait pirossal! Írd be a következő földrajzi neveket! (Segít a történelmi atlasz.)

Földközi-tenger, Fekete-tenger, Kaszpi-tenger, Vörös-tenger, Indiai-óceán, Nílus, Duna, Eufrátesz, Tigris, Indus

RÓMA ALAPÍTÁSA

- 1. Mutasd be a következő személyeket! Segít a Róma alapításáról szóló tankönyvi rész, valamint a Titus Livius-idézet.**

Aeneas: _____

Numitor: _____

Amulius: _____

Rhea Silvia: _____

Mars: _____

Romulus: _____

Remus: _____

Faustulus: _____

- 2. Határozd meg az alábbi földrajzi neveket is!**

Latium: _____

Alba Longa: _____

Tiberis: _____

Palatinus: _____

Aventinus: _____

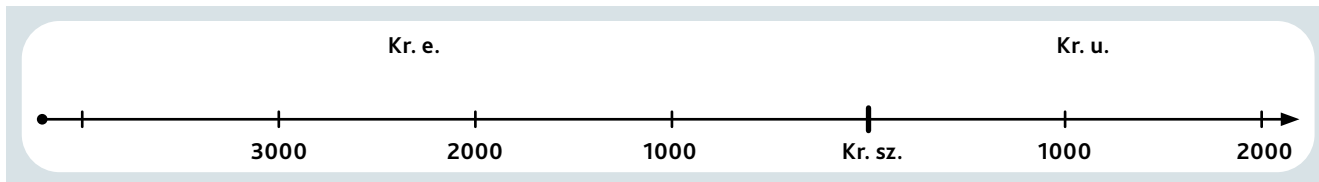
- 3. Az ókori témakörök megértéséhez szükséges a történelmi időszámítás, a kronológia néhány alapfogalmával is megismerkednetek.**

Az emberiség történetét öt nagy korszakra osztjuk: őskor, ókor, középkor, újkor és legújabb kor. Ezen korszakok határait a történészek nemzetközileg meghatározták, és fontosabb történelmi eseményekhez kötötték.

Az évek számozását a világ legtöbb országában a keresztény időszámításhoz igazítják, aminek a vonatkoztatási időpontja Jézus Krisztus születése. Ez a Krisztus születése utáni első év kezdete, röviden Kr. u. 1. (Nulladik év nincs!)

Minden esemény, amely ez előtt történt, az évszám előtt Kr. e. jelzéssel kezdődik, amelynek jelentése: Krisztus születése előtt.

Ábrázold az időszalagon a nagy történelmi korszakokat!

Róma alapítása a hagyomány szerint Kr. e. 753-ban (április 21-én) történt.

Helyezd el időben! Számold!

Hány évvel az első görög olimpia után? _____

Hány évvel a marathóni csata előtt? _____

Hány évvel később lépett trónra Nagy Sándor? _____

4. Évszázadok és évezredek

A történelemben használatos még az évszázad és az évezred külön jelölése. Kr. utáni évszázadnak egy adott 100-as év 1. évének elejétől a 100. év végéig tartó időszakot tekintünk, és gyakran római számmal jelöljük. A Kr. e. évszázadok esetében a század első éve a század számának megfelelő év százszorosa, utolsó évét pedig úgy kapjuk meg, ha ehhez hozzáadunk 99-et. Így például a Kr. e. IV. század első éve a Kr. e. 400., az utolsó éve a Kr. e. 301. Hasonló elv alapján osztják be az évezredek.

Példák:

Kr. e. VI. század: 600. január 1. – 501. december 31.

Kr. u. II. század: 101. január 1. – 200. december 31.

XIX. század: 1801. január – 1900. december 31.

XX. század: 1901. január 1. – 2000. december 31.

II. évezred: 1001. január 1. – 2000. december 31.

Melyik évszázadhoz tartozik? Római számmal válaszolj!

Kr. e. 490 _____ század

1222 _____ század

Kr. u. 476 _____ század

1456 _____ század

895 _____ század

1526 _____ század

955 _____ század

1848 _____ század

Melyik évezredhez tartozik? Római számmal válaszolj!

313 _____ évezred

2000 _____ évezred

1001 _____ évezred

2019 _____ évezred

Te mikor születted?

• évszázad: _____

• évezred: _____

A szüleid mikor születtek?

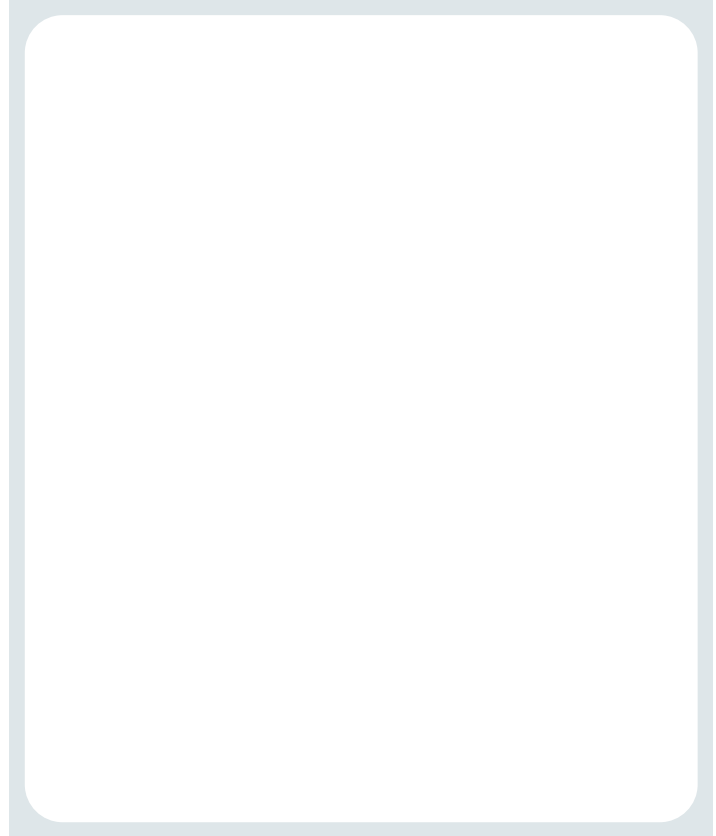
• évszázad: _____

• évezred: _____

- 5. A Róma alapításának történetéből az ikreket szoptató nőstényfarkas (olasz nyelven La Lupa di Roma – a római nőstényfarkas) már az ókorban Róma városának jelképe lett. Szobrok, domborművek, mozaikképek, pénzveretek őrizték meg ezernyi ábrázolását. Mind a mai napig ez Róma városának leghíresebb jelképe.**

Az anyafarkas az egyik mai olasz focicsapat címerében is megtalálható. Nézz utána, melyik csapatról van szó!

Rajzold le! Színezd ki!

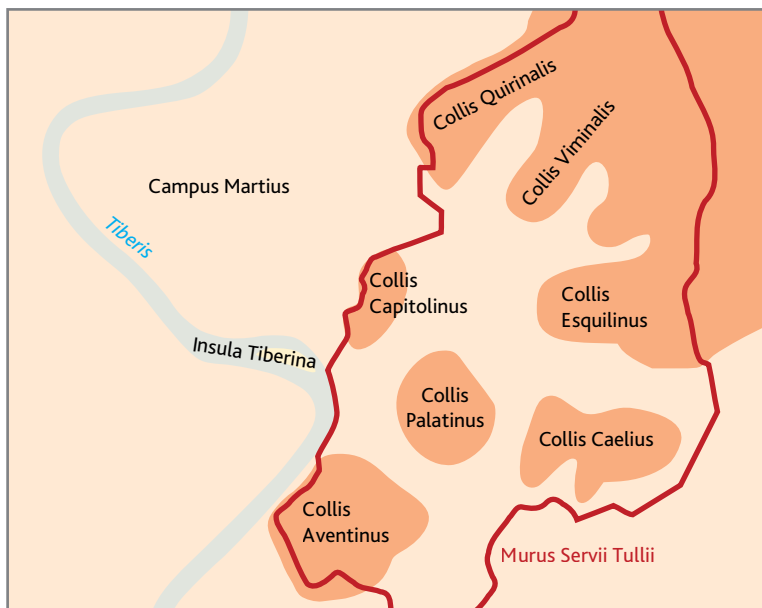
6. Igaz vagy hamis?

- _____ Aeneas unokája volt Numitor király.
- _____ Numitor és Amulius testvérek voltak.
- _____ Rhea Silviát nagybátyja kényszerítette Vesta-papnőnek.
- _____ Mars azért szeretett bele Rhea Silviába, mert ő volt a szerelem istene.
- _____ Az anyafarkas a Tiberisből húzta ki az ikreket.
- _____ Faustulus, a pásztor egyedül nevelte fel az ikreket.
- _____ Az ikrek ott akartak várost alapítani, ahol megtalálta őket az anyafarkas.
- _____ Remus a Palatinus dombon várta a madárjóslat eredményét.
- _____ Romulusnak tizenkét sas jelezte, hogy ő lesz a király.

RÓMA, A HÉT DOMBRA ÉPÜLT VÁROS

1. Róma sematikus térképéről olvasd le a hét domb nevét, és írd le a kép alá!

a) _____

e) _____

b) _____

f) _____

c) _____

g) _____

d) _____

2. Róma ókori épületeinek egy része ma is eredeti formájában áll. Vannak olyan épületek, amelyek bár romként maradtak fenn, mégis impozánsak. Bizonyos ókori épületeket pedig átépítve használnak még ma is. Kösd össze az alábbi épületeket a hozzájuk tartozó funkciókkal!

Capitolium

közfürdő

Curia

a szent tűz őrzése

Vesta-templom

gladiátorviadatok

Colosseum

a szenátus ülései

Caracalla thermái

Jupiter, Júnó és Minerva temploma

Pantheon

színház

Marcellus teátruma

kocsiversenyek

Circus Maximus

az összes isten temploma

3. A Forum Romanumon és annak közelében három diadalív is áll. Nézz utána, hogy a képeken látható római diadalívek mely császárok dicsőségét hirdetik! A felsorolt császárok közül kell választanod, de kettő kakukktojás.

Constantinus Magnus, Marcus Aurelius, Septimius Severus, Traianus, Titus

4. Mi őrzi a másik két császár hadjáratainak az emlékét?

5. Róma egyik leghíresebb antik épülete a Colosseum, eredeti nevén Amphiteatrum Flavium (a Flaviusok amphiteátruma), ami Kr. u. 72 és 80 között épült. Hetvenezer néző befogadására volt alkalmas. Földrengések és tüzek rongálták. 1756-ban XIV. Benedek pápa védelem alá helyezte azzal, hogy keresztény mártírok szent helyének minősítette, így ettől kezdve nem hordták el építőköneket a maradványait.

Egy középkori angol történetíró írta: „Amíg a Colosseum áll, Róma is állni fog, amikor ledől, Róma is elpusztul. S ha Róma pusztul, a világ is elenyészik.”

A te feladatod, hogy egészítsd ki, azaz „rekonstruáld” a Colosseum eredeti formáját!

A SZABIN NŐK ELRABLÁSA

1. A Róma megalapítása utáni évek egyik legismertebb eseményéről olvashatsz a tankönyvi leckében. Válaszolj az alábbi kérdésekre!

a) A város alapítása után Romulust mi aggasztotta?

b) Mivel próbálkozott, ami végül sikertelennek bizonyult?

c) Milyen cselt eszelt ki?

d) Milyen esküvői szokás eredetét írta meg a történetben Titus Livius?

e) Az eseményben részt vevő ifjúság az eredeti liviusi szövegben latinul 'iuventus'-nak hangzik. Melyik ma olasz sportegyesület neve származik ebből? _____

f) Milyen mai esküvői, lakodalombeli szokáshoz hasonlítanád a történetben leírtakat? _____

g) Hogyan csillapította le Romulus a sértődött, felháborodott rokonokat?

h) Mit gondolsz, mit jelent a Szabina név?

i) Mikor van Szabina-nap?

2. Leányrablással kapcsolatos történet a magyar mondavilágban is szerepel. Az alábbi részlet Kézai Simon, IV. László király udvari papjának 1284 körül írott történeti munkájából, a *Gesta Hunnorum et Hungarorum*-ból származik:

„Történt pedig, hogy a mint egyszer vadászni kimentek, a pusztán egy szarvas ünőre bukkának, melyet, a mint előttök futott, a Meotis ingoványaiba kergetének. S midőn az ott szemök elől tökéletesen eltűnt, sokáig keresék, de semmi módon nem találhatták. Végre is az említett ingoványokat bejárván, azon földet baromtartásra alkalmasnak szemlélték.

Visszatérvén onnan atyjokhoz s búcsút vévén tőle, minden vagyonostól a meotisi ingoványok közzé lakozni. Meotis tartománya pedig Persia hazával határos s egy igen keskeny gázlón kívül mindenfelől tenger övezi környűl; folyói teljességgel nincsenek, fűben, fában, madárban, halban és vadban bővölködik. Nehéz oda bé, s onnan kimenni. S a meotisi ingoványokba bémenvén, ott öt esztendeig mozdulatlanul maradának. Hatodik évre tehát kimenvén véletlenül, a pusztában Belár fiainak nejeire, kik férjeik nélkül sátrakban tanyáznak, s gyermekeikre bukkának, kiket is vagyonostól sebes nyargalva a Meotis ingoványaiba vivének. Történt pedig, hogy azon gyermekek közt az alánok fejedelmének Dulának két leányát is elfogták, kiknek egyikét Hunor, másikat Magor vevé nejűl. S ezen nőktől vették eredetöket minden húnok és magyarok. S miután azon ingoványok közt hosszasan időztek, lőn, hogy igen erős nemzetté kezdtek növekedni és a tartomány őket befogadni és táplálni nem bírta.”

(Kézai Simon: Gesta Hunnorum et Hungarorum - részlet. Szabó Károly fordítása)

- a) Kiknek vadászatáról szól a történet? _____
- b) Hova vezette őket a szarvasünő? _____
- c) Mi ennek a mondabeli földrajzi helynek a mai neve? Vesd össze a történelmi és a földrajzi atlasz térképeit! _____
- d) Ezt a területet a Fekete-tenger veszi körül. Nézz utána a tenger ókori és középkori latin neveinek! _____
- e) Kiket raboltak el a harcosok? _____
- f) Milyen eredetmagyarázat szerepel a mondában? _____

A RÓMAI KÖZTÁRSASÁG

- 1. Titus Livius történetíró tolmácsolásában Róma államformájának megváltozása egy regénybe illő történet. Olvasd el a tankönyv idevonatkozó részét, majd válaszolj az alábbi kérdésekre!**

a) Ki volt Róma hetedik királya? _____

b) Mit jelent a nevének második tagja? _____

c) Kik voltak az etruszkok? _____

d) Kik a király fiai, és milyen feladattal bízta meg őket az apjuk?

e) Hol van Delphoi, és miről híres?

f) Ki kíséri még el a két királyfit? _____

g) Mérd meg térkép segítségével, hogy légvonalban milyen messze van Róma és Delphoi!

h) Ha naponta 25 km-t tettek meg, akkor hány nap alatt érték oda? _____

- 2. Róma város tisztségviselőinek latin megfelelőit kell beírnotok a rejtvénybe, és a megfejtésül kapott kifejezést írájatok be a hiányos szöveg számokkal jelzett részeibe!**

[illegible]

1. Köztársaság ('közös ügy').
2. Az építkezések, a közrend és a köztisztaság felügyelője.
3. Az adóügyek irányítója, vagyonbecslés a feladata.
4. A bírászkodás, a rendfenntartás irányítója.
5. Az állam és a hadsereg pénzügyeivel foglalkozott.
6. Tiszttségviselők latinul.

A _____ a Római Köztársaságban a törvényszolgák elnevezése volt. Szerepük főleg az volt, hogy a hatalommal (imperium) rendelkező magisztrátusok kíséretét alkották, illetve ők is részt vettek a büntetés-végrehajtásban. Valószínűleg az etruszk királyok kíséretét alkották eredetileg. A király előtt – ezt a szokást a konzulok vették át – tizenkét, a vállán vesszőnyalábot (fasces) és abba tűzött bárdot (securis) cipelő _____ vonult.

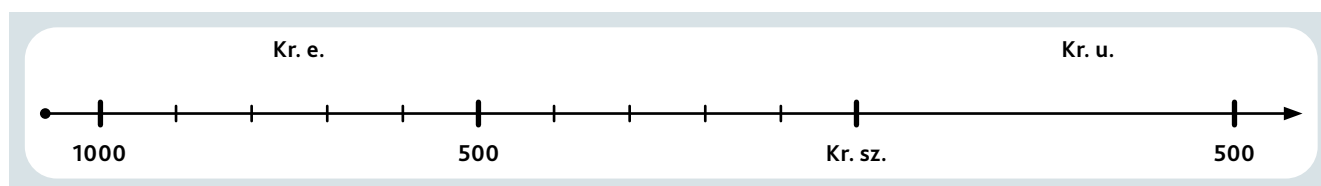
A törvényszolgák száma jelezte a magisztrátus pozícióját. A diktátor előtt huszonnégyszáz _____ mentelt. A praetor előtt Róma városán belül két, pusztán vesszőnyalábot hordozó _____ vonult, azonban Rómán kívül hat, bárdot is hordozó ment előtte.

A törvényszolgák a plebejusok közül kerültek ki.

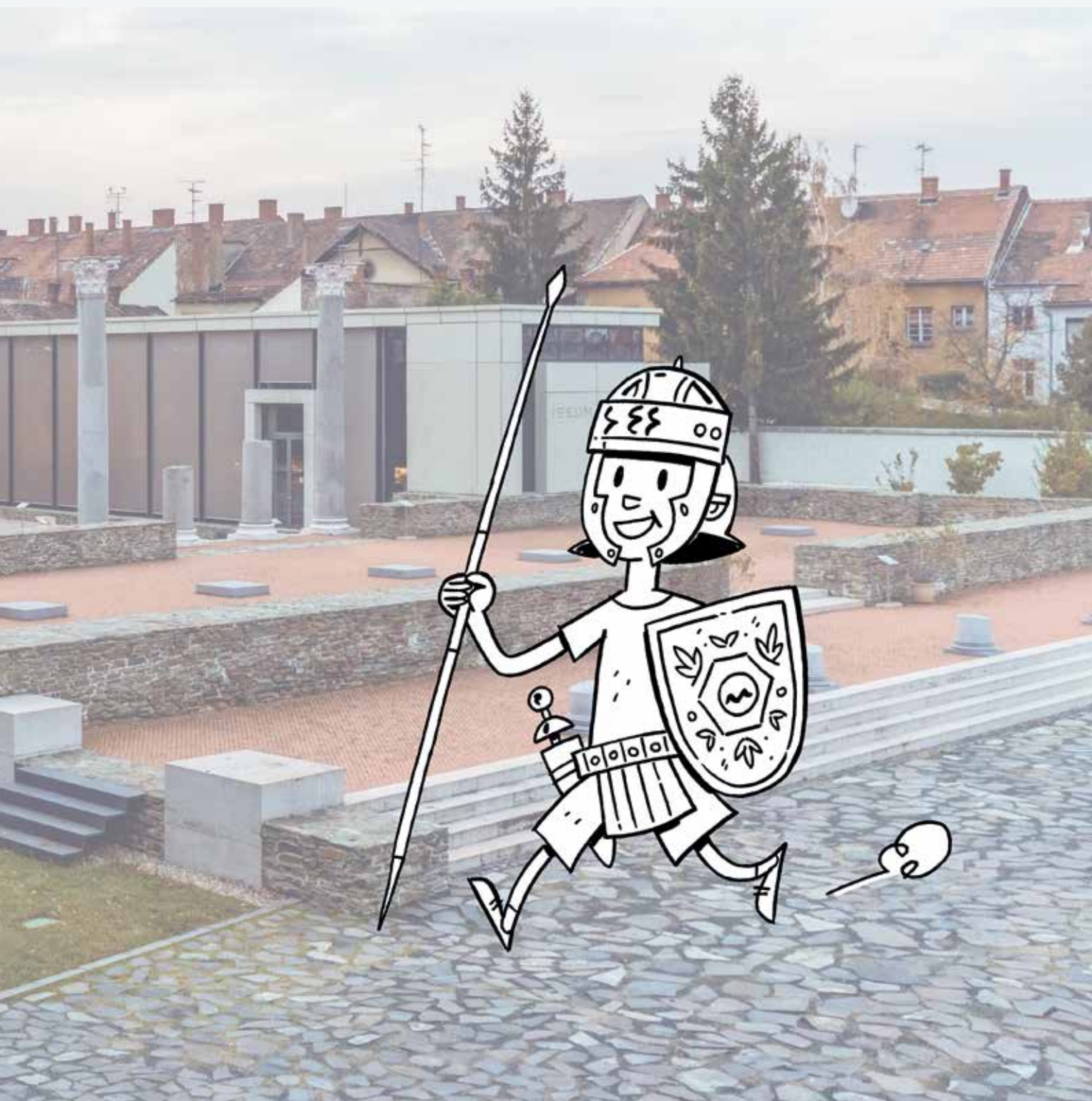
3. Kronológiai gyakorlás. Mikor történtek az alábbi történelmi események?

- a) _____ Az első görög olimpia
- b) _____ Róma alapítása
- c) _____ A Római Köztársaság kezdete, a királyság vége
- d) _____ A marathóni csata
- e) _____ A thermopülai és a szalamiszi ütközet
- f) _____ Nagy Sándor születése
- g) _____ Nagy Sándor halála

Jelöld az időpontokat az időszalagon a betűjelek segítségével!

V. PANNONIA PROVINCIA

RÓMAIAK MAGYARORSZÁGON

1. Nevezd meg a Római Birodalom provinciáinak térképén látható, számokkal jelzett provinciákat és a területükön lévő mai országokat!

Római provinciák

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____

Mai országnevek

- Gallia _____
- Hispania _____
- Africa _____
- Aegyptus _____
- Syria _____
- Judea _____
- Dacia _____
- Britannia _____
- Pannonia _____

2. Az atlasz és a méretarány segítségével számítsd ki, mekkora volt a birodalom kelet–nyugati kiterjedése az Atlanti-óceántól a Kaszpi-tengerig?

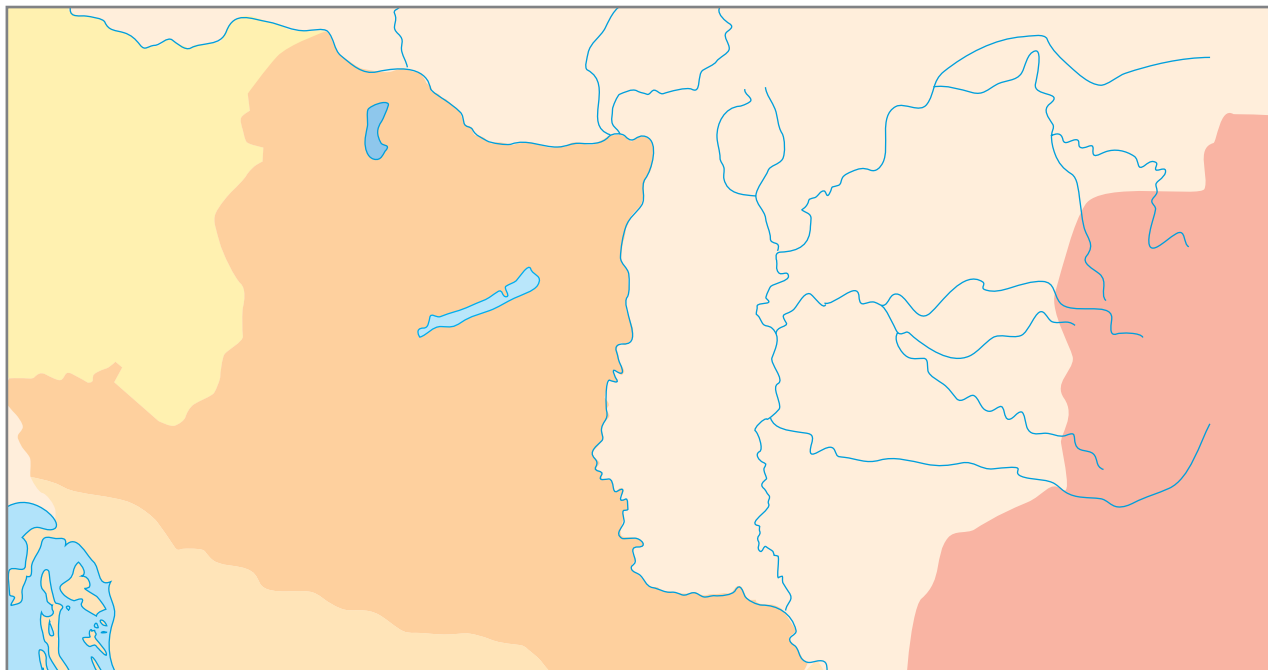
_____ km

3. A földrajzi szélességek alapján számítsd ki az észak–déli kiterjedését Britannia északi határa és Egyiptom déli határa között! (A földrajzi szélességi fok 111,11 km szélességű.)

_____ km

4. Írd be az alábbi Pannónia-térképre a szomszédos provinciák neveit! Írd be az alábbi latin vízrajzi neveket is!

Danuvius, Dravus, Savus, Arrabo, Lacus Pelso

a) Mit nevezünk provinciának?

b) Kinek az uralkodása (principatusa) alatt hódítják meg a Dunáig a provinciát a rómaiak?

c) Ki vezette a római hadsereget ebben a hadjáratban? Mi volt a beosztása?

d) Mely mai országok területe tartozott még Pannóniához?

e) Kik azok a kelták?

f) Melyik nép hadseregét győzte le és űzte a Duna túlsó partjára a római hadsereg?

5. A térképen látható számok mely városokat jelölik? A latin nevüket írd le!

1. _____

5. _____

2. _____

6. _____

3. _____

7. _____

4. _____

HATÁRVÉDELEM PANNÓNIABAN

1. Magyarázd meg a következő fogalmakat! Használd a könyvedet, a *Magyar értelmező kéziszótárt* és az *Idegen szavak szótárát*.

export: _____

import: _____

centrum: _____

periféria: _____

bázis: _____

2. A Római Birodalom határának pannóniai szakaszát Ripa Pannonicának nevezik. Magyarázd meg az ezzel kapcsolatos latin fogalmakat!

limes: _____

castrum: _____

burgus: _____

3. Jelöld Pannónia térképén a római kori, határ menti településeket! Add meg mai nevüket is!

Ad Flexum: _____

Brigetio: _____

Ulcisia Castra: _____

Contra-Aquincum: _____

Matrica: _____

Lussorium: _____

Alta Ripa: _____

Lugio: _____

4. Egy Kr. u. IV. századi római útikönyvben az alábbi távolságadatokat adták meg római mérföldben (mille passus) a Duna menti pannóniai városok között:

Aquincum – III – Campona – XX – Matrica – XXVI – Intercisa – IX – Annamati – XV – Lusione – X – Alta Ripa – VII – Alisca – XXII – Lugione – XII – Altino – XIII – Antiana

Számítsd ki!

a) Körülbelül hány méternek felelt meg egy római mérföld (mille passus), ha Aquincum és Altino távolsága a régi római úton mai mértékegységgel 183,5 km?

b) Hány római mérföldre volt egymástól Aquincum és Annamati (Dunaföldvár)?

c) Mohácstól (Altino) mennyit kellett utazni Matricáig?

d) Mi volt Camponától LXXX római mérföldre?

5. A római hadsereg légioi nagyobb városokban állomásoztak. Keresd rá az interneten, hogy az alábbi legiók mely pannóniai városokhoz kapcsolódtak a felsoroltak közül! Írbe a megfelelő legio neve mellé a táblázatba a latin városneveket! Szintén keresd meg, hogy a felsorolt mitológiai lények mely legiók zászlóit (vexillum) díszítették!

Városok: Aquincum, Brigetio, Carnuntum, Vindobona

Mitológiai lények: griff, pegazus, halfarkú bakkecske, oroszlán

Legio	Városnév	Mitológiai lény a zászlón
I. Adiutrix Pia Fidelis		
II. Adiutrix		
XIV. Gemina		
XV. Apollinaris		

NÉPVÁNDORLÁS – PUSZTULÁS

1. Magyarázd meg a következő fogalmakat! Használd a könyvedet, a *Magyar értelmező kéziszótárt* és az *Idegen szavak szótárát*!

legio: _____

legionarius: _____

centurio: _____

optio: _____

gladius: _____

pilum: _____

scutum: _____

caligae: _____

2. Az egyik római császár a cognomenjét a caligaeről kapta. Kicsinyítő képzővel ellátva Caligulának hívták ezt a császárt.

Mikor uralkodott Caligula? _____

Miért kapta ezt a ragadványnevet? _____

Uralkodása miről volt hírhedt? _____

3. Egészítsd ki a Kr. u. I. századi római legionárius fegyverzetét! Rajzold le felszerelésének hiányzó elemeit! Színezd is ki őket!

- hajítólándzsa
- négyszögletű pajzs mintája

4. Nézz utána, miért nevezték a római katonát Marius szamarának!

5. Az alábbi szövegrészlet a tankönyvben már megismert szerzőtől, Ammianus Marcellinustól származik. Ő az egyik császár kíséretében Pannóniában is járt. A IV. századi (Kr. u. 375) Savaria pusztuló állapotáról is szól az idézet. Olvasd el a szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

„És mivel ezeken a vidékeken a hideg évszak mindent jéggel szokott borítani, alkalmas téli szállás után nézett. Ilyen hely nem volt, csak Sabaria, noha ez akkoriban elég védtelen hely volt, az egymást érő csapásoktól kimerült.”

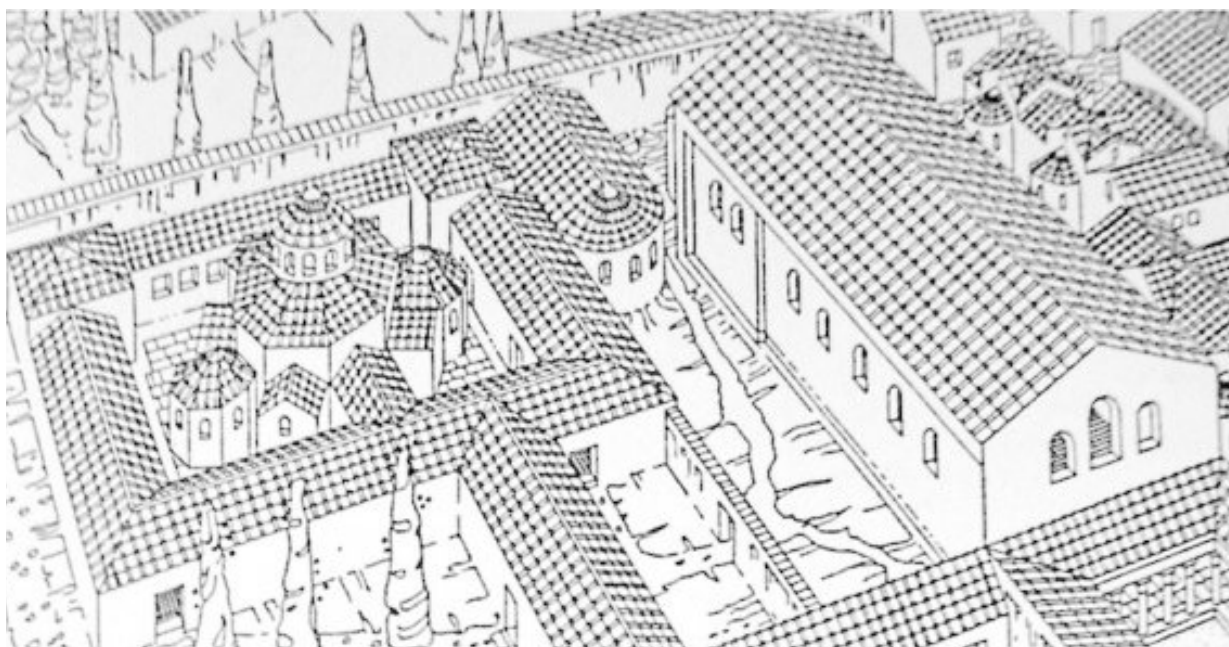
„Sabariában pedig még a császár ottléte alatt kuvik szállt a fejedelmi fürdőház tetejére, gyászos éneket hallatva, hiába dobálták nyilakkal és kövekkel, nem volt oly gyakorlott kéz, mely a legjobb igyekezet ellenére eltalálta volna. Úgyszintén, amikor a fentnevezett elindult a hadjáratra, azon a kapun akart kimenni, amelyen bevonult, mert ez annak jeléül szolgált volna, hogy csakhamar visszatérhet Galliába. De midőn az elhanyagolt helyet a felgyült törmeléktől meg akarták tisztítani, egy megvasalt kapuszárny lezuhant és sok ember együttes ereje nagy erőfeszítés ellenére sem tudta az útból eltávolítani: ezzel egy napot elvesztegetve, kénytelen volt (Valentinianus) más kapun át távozni.”

(Szentlélek Tihamér fordítása)

a) Miért szállt meg Savariában a császár? (Középkori helyesírással Sabaria.)

b) Milyen esemény zavarta meg a császár álmát?

c) Mik jelezték, hogy az egykor fényes colonia már csak emléke régi hírének?

LÁTNIVALÓK PANNÓNIAÁBAN

- 1. A római városok szerkezete az egész birodalomban hasonló volt. Határozd meg a városi építményekkel és településtípusokkal kapcsolatos fogalmakat!**

forum: _____

amphiteatrum: _____

aqueductus: _____

curia: _____

teatrum: _____

thermae: _____

colonia: _____

municipium: _____

vicus: _____

- 2. Válassz egyet az alábbi projektfeladatok közül! Készítheted magad, párban padtársaddal, vagy három-négy fős csoportokban!**

- a) Készítsd el egy római város sematikus makettjét! A házakat, háztömböket készítheted gyufásdobozokból, gyógyszeres dobozokból vagy akár legóból. Minden fontosabb középület, közterület szerepeljen rajta (forum, teatrum, amphiteatrum, curia, therma, aqueductus)!
- b) Készíts tablót A/2-es vagy A/1-es méretű kartonra valamelyik pannóniai város római emlékeiről! Használj prospektusokat, újságkivágásokat! Fénymásolj vagy nyomtass képeket a ma is látható romokról, keress rekonstrukciós rajzokat, képeket! De rajzolhatsz te magad is.
- c) Készíts tablót egy római kori pannóniai épületről! Például: aquincumi helytartói palota, aquincumi amfiteátrumok, savariai Iseum, pécsi ókeresztény sírkamrák, fertőrákosi Mithraeum, fenékpusztai késő római erőd.
- d) Készíts beszámolót valamelyik új régészeti feltárásról! Gyűjts helyszíni fényképes riportokat, keress beszélgetéseket a régészekkel!

VI. A RÓMAIAK MINDENNAPJAI

A RÓMAI LAKÓHÁZ

1. A tankönyv szövegéből gyűjtsd ki a latin kifejezéseket a meghatározások szerint!

- _____ – előszoba
- _____ – bejárat
- _____ – konyha
- _____ – ebédlő
- _____ – vízöblítéses mosdó
- _____ – hálószoza
- _____ – dolgozószoba
- _____ – a ház központi, felülről nyitott része, innen nyíltak a hálósobák és a konyha, a közepén található medencébe gyűlt az esővíz
- _____ – esővízgyűjtő medence
- _____ – fürdőszoba
- _____ – belső oszlopos udvar, szökőkúttal, szobrokkal

2. A tankönyvben található több latin mondás a házról (domus). Válassz ki egyet, amit te is kitennél a házad előszobájába, hogy a vendégeid elolvashassák! Írd ide a választásodat!

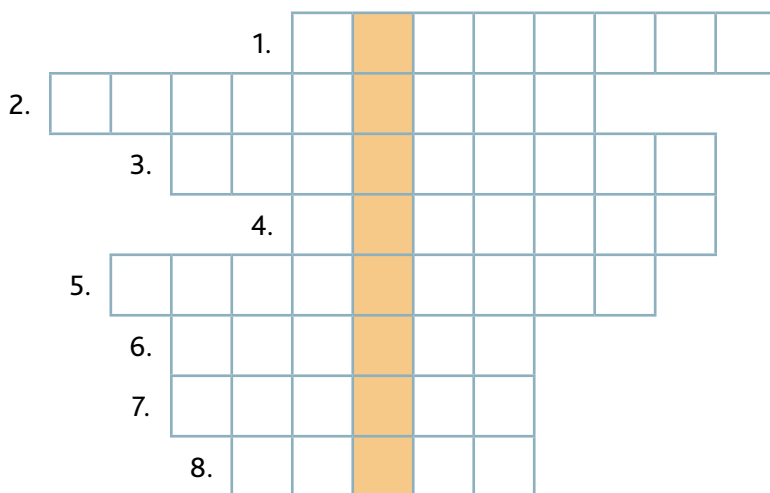
3. Fogalmazd meg néhány mondatban, miért ezt választottad!

4. Készítsetek statisztikát, melyik volt az a három szentencia, amelyet legtöbben választottak az osztályból! Írjátok fel a mondatokat, a zárójelben pedig számmal jelöljétek, hányan választották azokat!

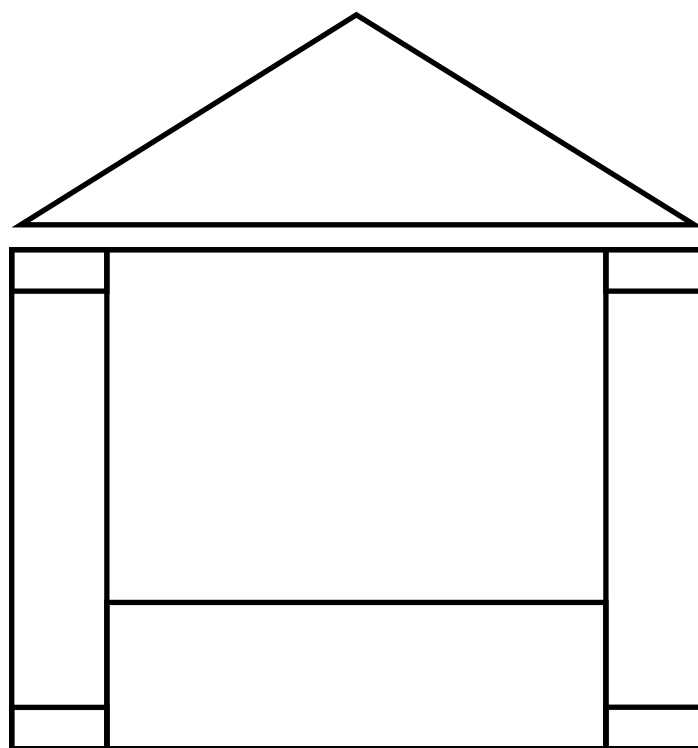
1. _____ (_____)
2. _____ (_____)
3. _____ (_____)

5. A latin fogalmak beírásával oldd meg a keresztrejtvényt!

1. Szegény római polgár
2. Óvakodj a kutyától!
(szóköz nélkül)
3. Gazdag római polgár
4. Vízőblítéses mosdó
5. A leckében szereplő ókori
regény címe
6. A ház központi része
7. Háztömb, bérház
8. Ház

A megfejtésül kapott fogalom a római családok **házi oltár**ának a neve. Ez a klasszikus görög-római templomok homlokzatát utánzó kis építmény vagy falmélyedésben volt, vagy egyszerűen a falra festették. Az oszlopok közé kis bronz- (vagy ólom-) **szobrocskákat** helyeztek, melyeket **laresnek** és **penatesnek** hívtak. Ezek voltak a családi ősök jó szellemei, az ún. házi istenek. A legenda szerint, amikor Aeneas menekült az égő Trójából, nemcsak kisfiát és öreg édesapját mentette, hanem a hátán lévő zsákban magával vitte a házi isteneiket, a lareseket is. A kis házi oltár alá **tekergőző kígyót** festettek, ez is a házat védte a gonosz szellemektől. Az oltáron gyertyákat gyújtottak, a gazdagabbak tömjént égettek füstölőkben.

Rajzolj az ábra alsó részébe tekergőző kígyót! A nagyobbik téglalapba két-három lares és penates kerüljön! Díszítsd az oszlopokat és a timpanont ízlésed szerint!

JÁTÉK ÉS PIHENÉS

A Római Birodalom területén a korábbi kultúrák játéakai is elterjedtek. A mai társasjátékaink ősei ismeretek voltak az egész birodalomban. Már az egyiptomi és mezopotámiai sírokban is találtak társasjátékokat. Görög vázáképeken gyakran ábrázolták a trójai háború akháj hőseit – a harcok szünetében – táblajátékkal játszani. Az egyik legrégebbi és legnépszerűbb a kockázáson kívül a malomjáték (molus) volt.

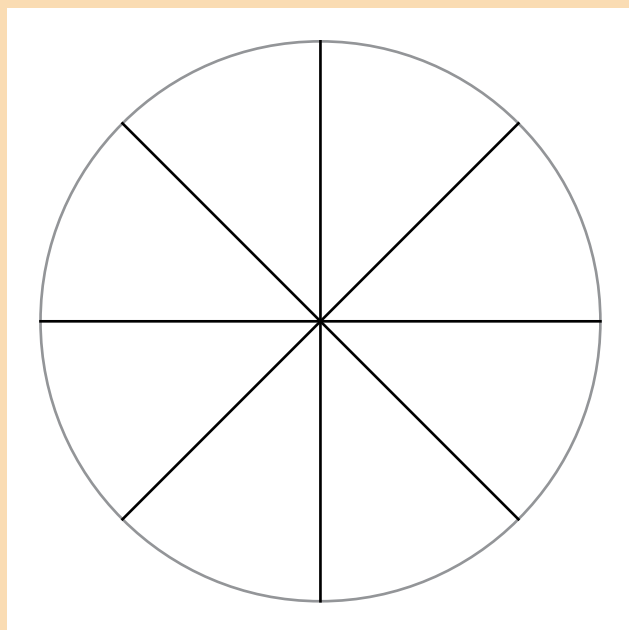
Az alábbiakban a görögöknél és a rómaiaknál népszerű táblajátékról olvashattok. A rajz alapján készítsétek el nagyban kartonlapra a játékot! Dobókockának ugyanazt a hatoldalú kockát használjátok, amelyet a legtöbb mai társasjátékhoz is használnak. A játékfigurákhoz megfelelő számú világos és sötét kavicsot, gombot vagy a kézművesboltokban kapható színes, dekorációs üvegvavicsot használjatok!

Jó szórakozást!

Jó játékot!

Mola Rotunda – Római körmalom

Játékosok: 2 fő

Eszközök: játéktábla, 3 világos (fehér), 3 sötét (fekete) kő

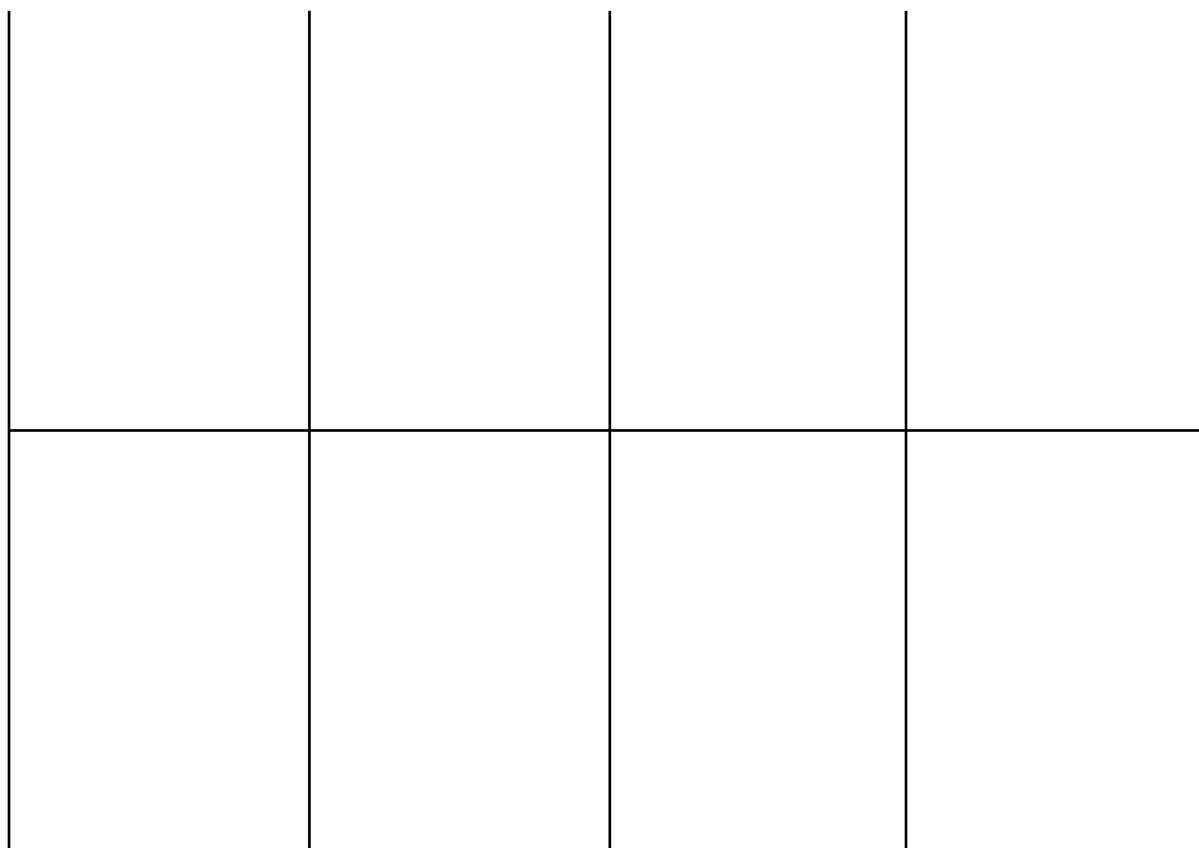
A játéktáblán egy kör van, melyet vonalakkal nyolc körcikkelyre osztottak. A vonalak a körvonalat nyolc pontban metszik, és középen egy ponton mennek át. Ezen a kilenc ponton mozoghatnak a játékosok a kövekkel.

A játék célja, hogy az átmérőn lévő 3 pont elfoglalásával malmot alakítson ki az egyik játékos. A körvonalon egymás mellett lévő 3 pont elfoglalása nem malom. Csak az átmérőn egy vonalban, beleértve a középpontot is, jön létre a malom.

A játékot a fehér (világos) kővel rendelkező játékos kezdi: leteszi az egyik követ valamelyik

mezőre. Ezután a fekete kővel játszó játékos helyez el egy követ. Miután mindkét játékos lerakta mindhárom követ, elkezdhetik felváltva húzogatni a köveiket az átmérő és a körvonal mentén (egyszerre csak egy mezőt lehet mozogni). Az nyer, aki először hoz létre malmot.

Pente Grammai – Öt vonal vagy a Hősök játéka

Játékosok: 2 fő

Eszközök: játéktábla, 1 dobókocka, 5 világos (fehér), 5 sötét (fekete) kő vagy korong

A táblán öt párhuzamos vonal van, melyek közül a középsőt „szent vonal”-nak nevezik. A párhuzamos vonalakat keresztben elfelezi egy másik vonal, így osztja két térfélre a táblát. Minden játékos a saját oldalán a jobb alsó sarokba helyezi az első bábuját, és a dobókocka dobásértékei alapján az óramutató járásával ellentétes irányban megy körbe a tábla peremén a metszéspontokon lépkedve.

A cél, hogy a középső, „szent vonal”-ra kerüljön mind az öt bábuja. Amennyiben egy dobás után a „szent vonalra” jön ki a lépés, akkor ott marad. Amennyiben ezután 6-ost dobunk, akkor a másik oldalra áttehetjük, ha ott van több bábunk. Ha minden bábunk a szent vonalon van, de nem egy térfélen, akkor 6-os értéknél egy oldalra csoportosíthatunk egyenként, azonban ha 6-nál kisebbet dobunk, akkor el kell vele indulnunk újra körbe. A másik lehetőség 6-os dobás esetén, hogy újra dobhatunk. Amennyiben egy dobás után az éppen lépésben lévő játékos az ellenfél egyik vonalon egyedül álló bábujára lép, akkor azt le kell venni, és azzal újramezdeni a játékot. (Ez a szent vonalon álló bábukra nem vonatkozik. Ott maximum 3-3 ellenfél is állhat egyszerre, a szent vonal egy oldalán összesen 6 bábu állhat.)

Latrunculi, Ludus Latrunculorum – Ludus Militum
(Rablók/Katonák játéka, Ostromjáték)

●	●	●	●	●	●	●	●
○	○	○	○	○	○	○	○

Játékosok: 2 fő

Eszközök: játéktábla, 8 (vagy 12) világos (fehér), 8 (vagy 12) sötét (fekete) kő

Ez valójában két különböző játék, de együtt mutatjuk be őket, mivel nagyon hasonlóak. A játéktábla 8×8 / 8×12 négyzetre van osztva. A játékban először felállítjuk egymással szemben a játékbábukat egy-egy sorban. A Ludus Militumban van még egy-egy vezér is! A bábuk úgy mozoghatnak, mint a bástya a sakkban: előre-hátra és jobbra-balra akár több mezőt is, de másik bábút nem ugorhatnak át! Amikor két azonos színű bábu közrezár egy másik színű bábút két ellentétes oldalról, akkor azt leveheti. Ha két azonos színűt zárnak közre, akkor mindkettőt levehetik. A sarokba szorított ellenfelet is eltávolíthatják. Ha azonban egy

játékos maga lép be két ellenséges bábu közé, akkor nem vehető le!

A cél az ellenfél összes bábujának leszedése, valamint a vezér bekerítése. A játék akkor ér véget, amikor az egyik játékosnak elfogy az összes katonája, vagy mozgásképtelenek, illetve amikor a centuriót bekerítik.

●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
					●						
					○						
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

1. Mit jelent a „Panem et circenses” jelmondat? Mit sugall, milyen értelemben használjuk?

2. Miért származhat a mai cirkusz szavunk a latin „circus” szóból?

3. Keresd meg az angol–magyar szótárban, mennyi jelentése van az angolban a „circus” és „circle” szavaknak! Legalább hármat-hármat írd le!

circus (angol) = _____

circle (angol) = _____

4. Plutarkhosz igazi néprajzozshoz hasonlóan összegyűjtötte és megmagyarázta a Lupercalia ünnephez kapcsolódó szokásokat és hiedelmeket.

a) Miért nevezhetjük a Lupercaliát igazán római ünnepnek?

b) Melyik mondához kapcsolódik?

c) Melyik latin szóhoz kapcsolódik az ünnephez fűződő kifejezések 'lup-' előtagja?

d) Mit jelképez a fiúk futása? Honnan indult a futás?

e) Mit jelképez a véres kard és a tej?

f) Milyen hiedelem kapcsolódott a korbácsoláshoz?

g) Melyik magyar tavaszi népszokáshoz hasonlít ez a hiedelem?

h) Mivel magyarázza Plutarkhosz, hogy tisztulási ünnep?

5. A római kalendáriumot kőbe vésett maradványok és leírások alapján pontosan sikerült rekonstruálni. Az alábbi képen ezt láthatjátok. Vizsgáljátok meg alaposan! Válaszoljatok a kérdésekre!

I	A K-IAN-F	H K-FEB-N	D K-MAR-NP	C K-APR-F	A K-MAI-F	H K-IVN-N	F K-IVL-N	E K-AVG-F	D K-SEP-F	B K-OCT-N	A K-NOV-F	G K-DEC-N
II	B F	A N	E F	D F	B F	A F	G N	F F	E F	C F	B F	H N
III	C C	B N	F C	E C	C C	B C	H N	G C	F C	D C	C C	A N
IV	D C	C N	G C	F C	D C	C C	A N	H C	G C	E C	D C	B C
V	E NON-F	D NON-N	H C	G NON-N	E C	D NON-N	B POPLI-NP	A NON-N	H NON-N	F C	E NON-N	C NON-N
VI	F F	E N	A C	H N	F C	E N	C N	B F	A F	G C	F F	D F
VII	G C	F N	B NON-F	A N	G NON-F	F N	D NON-N	C C	B C	H NON-F	G C	E C
VIII	H C	G N	C F	B N	H F	G N	E N	D C	C C	A F	H C	F C
IX	A AGON-NP	H N	D C	C N	A LEM-N	H VEST-N	F N	E C	D C	B C	A C	G C
X	B C	A N	E C	D N	B C	A N	G C	F C	E C	C C	B C	H C
XI	C CAR-NP	B N	F C	E N	C LEM-N	B MATR-N	H C	G C	F C	D MEDI-NP	C C	A AGON-NP
XII	D C	C N	G C	F N	D C	C N	A C	H C	G C F	E C	D C	B EN
XIII	E EIDVS-NP	D EIDVS-NP	H EN	G EIDVS-NP	E LEM-NP	D EIDVS-NP	B C	A EIDVS-NP	H EIDVS-NP	F FONT-NP	E EIDVS-NP	C EIDVS-NP
XIV	F EN	E N	A EQVIR-NP	H N	F C	E N	C C	B F	A F	G EN	F F	D F
XV	G CAR-NP	F LVPER-NP	B EIDVS-NP	A FORDI-NP	G EIDVS-NP	F Q-ST-D F	D EIDVS-NP	C C	B C F	H EIDVS-NP	G C	E CONS-NP
XVI	H C	G EN	C F	B N	H F	G C	E C	D C	C C	A F	H C	F C
XVII	A C	H QVIR-NP	D LIBER-NP	C N	A C	H C	F F	E PORT-NP	D C	B C	A C	G SATVR-NP
XVIII	B C	A C	E C	D N	B C	A C	G C	F C	E C	C C	B C	H C
XIX	C C	B C	F QVIN-NP	E CERIA-NP	C C	B C	H LVCAR-NP	G VINAL-F	F C	D ARMI-NP	C C	A OPA-NP
XX	D C	C C	G C	F N	D C	C C	A C	H C	G C	E C	D C	B C
XXI	E C	D FERA-F	H C	G PARIL-NP	E AGON-NP	D C	B LVCAR-NP	A CONS-NP	H C	F C	E C	C DIVAL-NP
XXII	F C	E C	A N F	H N	F N F	E C	C C	B EN	A C	G C	F C	D C
XXIII	G C	F TERM-NP	B TVBIL-NP	A VINAL-F	G TVBIL-NP	F C	D NEPT-NP	C VOLK-NP	B C	H C	G C	E LARE-NP
XXIV	H C	G REGIF-N	C Q-R-C-F F	B C	H Q-R-C-F F	G C	E C	D C	C C	A C	H C	F C
XXV	A C	H C	D C	C ROBIG-NP	A C	H C	F FVR-NP	E OPIC-NP	D C	B C	A C	G C
XXVI	B C	A EN	E C	D C	B C	A C	G N	F C	E C	C C	B C	H C
XXVII	C C	B EQVIR-NP	F C	E C	C C	B C	H C	G VOLT-NP	F C	D C	C C	A C
XXVIII	D C	C C	G C	F C	D C	C C	A C	H C	G C	E C	D C	B C
XXIX	E C		H C	G C	E C	D C	B C	A C	H C	F C	E C	C C
XXX	F C		A C	H C	F C	E C	C C	B C	A C	G C	F C	D C
XXXI	G C		B C		G C		D C	C C		H C		E C
	XXXI	XXIIX	XXXI	XXX	XXXI	XXX	XXXI	XXXI	XXX	XXXI	XXX	XXXI

a) A hónapok napjainak száma mennyire hasonlít a mai naptárunkra?

b) A napok közül a hónap első részében az V. vagy a VII. napot „*nonā*”-nak nevezték. Mely hónapokban esett a „*nona*” a VII. napra?

c) A hónapok középső részében a XIII. vagy a XV. napot „*eidus*, *idus*”-nak nevezték. Mely hónapokban esett az „*idus*” a XV. napra?

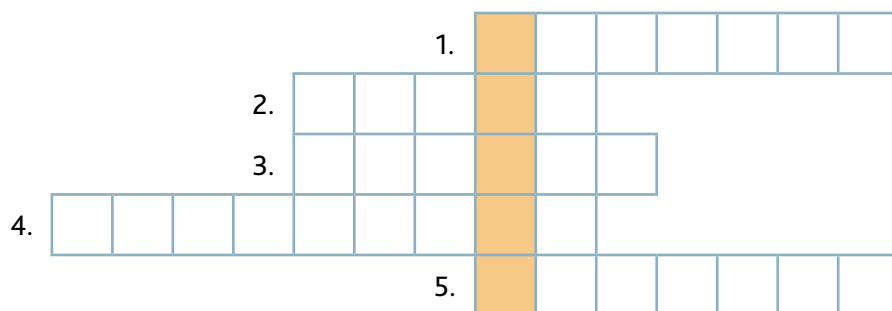
d) Melyik volt a leghíresebb „*idus*”?

e) A fenti híres esemény főszereplője és a naptár között milyen kapcsolat van?

A GLADIÁTORJÁTÉKOK

1. Töltsd ki a keresztrejtvényt! Határozd meg a megfejtés jelentését!

1. Gladiátorok kiképzője.
2. Itáliai város, híres gladiátoriskola volt itt.
3. Rövid kard.
4. Hálós-szigonyos gladiátor.
5. Karddal, egyszerű sisakban küzdő harcos.

Megfejtés és jelentése:

2. Sokfajta gladiátortípus küzdött az arénában. Mindig különböző fegyverzetű harcosokat állítottak fel egymással szemben.

Az alábbi képen két, egymáshoz hasonló, mégis részben eltérő gladiátortípust láthatunk. A betűháló és a kódok alapján nevezd meg őket! Röviden írd le, miben hasonlít, miben különbözik a két típus egymástól!

b3, a2, b1, b2, c1

	a	b	c	d	
1	M	R	K	M	1
2	H	Á	R	O	2
3	U	T	I	L	3
	a	b	c	d	

a1, a3, c2, d1, c3, d3, d3, d2

Hasonlóságok és különbségek: _____

3. Az alábbi forrás Suetonius *Caesarok élete* című művéből származik. Julius Caesarról szól. Milyen érdekes elemekkel találkozol a leírásban?

„Különféle látványosságokat: gladiator-párviadalokat, színházi előadásokat rendezett a város minden kerületében – az előadásokon más-más nyelven beszélő színészek léptek fel – továbbá cirkuszi játékokat, atlétaversenyeket és tengeri csatákat. A Forumon egyik versenyen küzdött a praetori családból való Furius Leptinus és Q. Calpenus, egykori senator és ügyvéd is. A pyrrhicha nevű táncot asiai és bithyniai fejedelmek gyermekei járták. Az előadásokon Decimus Laberius római lovas is mimus-színészként lépett fel, és miután Caesartól ötszázezer sestertium és egy aranygyűrűt kapott ajándékba, a színpadról a zenekar térségén keresztül egyenesen a tizennégy padosorban fenntartott helyére ment. A cirkuszi játékokon – a Circus épületét kétoldalt kibővítették, és vízesárokkal vették körül erre a célra – a legelőkelőbb ifjak hajtották a négy- és kétfogatú kocsikat, ők végezték a lovas mutatványokat is. A »trójai játék«-ban nagyobb és kisebb fiúk csapata vett részt. Az állatviadalok öt napig tartottak, és egy nagy harci játékkal zárultak, melyet két, öt-ötszáz gyalogosból, három-háromszáz lovasból és húsz-húsz elefántból álló csapat vívott meg egymással. És hogy minél tágasabb hely maradjon a küzdelemre, elmozdították a céljelző oszlopokat, helyükön pedig két szemben álló tábornok állítottak fel. Az atléták viadala a Mars-mezőn ideiglenesen felépített porondon három napig tartott. A tengeri csatában, a kisebbik Codeta-mezőn e célra kiásott medence vizén két, három és négy evezősoros tyursi és egyiptomi gályák ütköztek meg egymással. E látványosságra mindenfelől annyi ember sereglett össze, hogy az idegenből jött vendégek nagy része az utakon s a keskeny utcákon felállított sátrakban hált; gyakran megesett, hogy a nagy tömegben sok embert agyonnyomtak, köztük két senatort is.”

(Suetonius: Caesarok élete I. 19. Kis Ferencné fordítása)

- a) Kik színesítették az előadásokat? _____
- b) Kik küzdöttek a gladiátorokon kívül? _____
- c) Mit kapott a mimus-színész lovas? _____
- d) Kik hajtották a harci kocsikat? _____
- e) Hány harcos és mennyi elefánt vett részt a nagy harci játékban? _____
- f) Nézz utána! Mi a magyar megfelelője? (a szövegben magyarul fordul elő)

naumachia: _____

biremis: _____

triremis: _____

biga: _____

quadriga: _____

Melyik látható a képen?

VII. A MAGYAR TÖRTÉNELEMBŐL

VÁNDORLÁS ÉS HONFOGLALÁS

1. Egészítsd ki a hiányos szöveget!

A magyarok ősei keletről érkeztek a _____-be. A vándorlásuk során _____ életmódot folytattak, ami azt jelentette, állataikat a _____-ban legeltették, és vándoroltak a _____ és a _____ szálláshelyek között. Egyes területeken hosszabb ideig, több nemzedéken keresztül is laktak. Ezek közül az egyik az _____ hegység délnyugati oldalán található egyik őshaza _____. Később a Kazár Birodalom fennhatósága alatt éltek a Don és a _____ folyók között. Ezt nevezik a krónikákban _____-nak. Erről a területről a IX. században telepedtek át nyugatabbra, a Folyóköznek nevezett _____-be. A magyar törzsek itt kötötték meg a _____-t, amivel egy nagyobb egységbe, törzsszövetségbe léptek egymással. Vezetőjüké, fejedelemmé _____-t és annak utódait választották. A fejedelem fia _____ volt, és a tőle származó későbbi magyar királyi dinasztiát ezért nevezik _____-háznak.

2. Olvasd el az alábbi szöveget Anonymus gestájából az első fejedelem születéséről, majd válaszolj a kérdésekre!

„Az Úr megtestesülésének nyolcszáztizenkilencedik esztendejében Ügyek, amint fentebb mondtunk, nagyon sok idő múltán Mágóg király nemzetségéből való igen nemes vezére volt Szcítiának, aki feleségül vette Dentü-Mogyerban Őnedbelia vezérnek Emes nevű leányát. Ettől fia született, aki az Álmos nevet kapta. Azonban isteni, csodás eset következtében nevezték el Álmosnak, mert teherben levő anyjának álmában isteni látomás jelent meg turulmadár képében, és mintegy reá szállva teherbe ejtette őt. Egyszersmind úgy tetszett neki, hogy méhéből forrás fakad, és ágyékából dicső királyok származnak, ámde nem a saját földjükön sokasodnak el. Mivel tehát az alvás közben feltűnő képet magyar nyelven álomnak mondják, és az ő születését álom jelezte előre, azért hívták őt szintén Álmosnak. Vagy azért hívták Álmosnak – s ami latinul annyi, mint szent –, mivel az ő ivadékából szent királyok és vezérek voltak születendők. De erről ne többet!”

(Anonymus: *Gesta Hungarorum* – részlet. Pais Dezső fordítása)

a) Miért kellett lefordítani Anonymus könyvét annak ellenére, hogy ő magyar volt?

b) Hol éltek a szöveg szerint ekkoriban a magyarok?

c) Milyen állat szerepel a szövegben?

d) Kik voltak Álmos vezér szülei?

3. Nevezd meg a hét vezért!

4. Kutass! Mi volt a hét magyar törzs neve?

5. Ki volt az a bizánci császár, akinek a könyve megőrizte ezeket a törzsneveket?

6. Keresd Magyarországon olyan településneveket, melyek nevében megmaradtak ezek a törzsnevek!

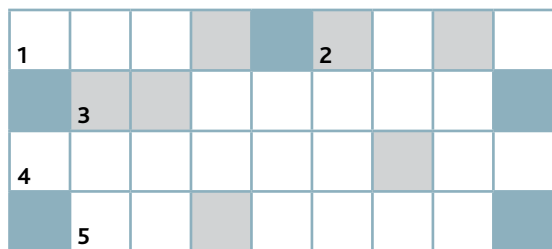
7. Jelöld be a térképen a vándorlással és a honfoglalással kapcsolatos alábbi helyszíneket!

Urál, Magna Hungaria, Levédia, Etelköz, Kárpát-medence, Volga, Dnyeper, Duna

AZ ÁLLAMALAPÍTÁS

1. Fejtsd meg a következő keresztrejtvényt, majd válaszolj a kérdésekre!

1. István király neve megkeresztelése előtt.
2. Tőle kapta a koronát.
3. A kereszténységnek ezt az ágát választotta (égtáj szerint).
4. Ezen az ünnepen koronázták meg Szent Istvánt.
5. Az ő húga volt Gizella királynő.

a) A szürke négyzetekbe került betűkből egy nevet tudsz összerakni. Ki ő?

b) Hogyan kapcsolódik István trónra kerüléséhez?

2. A tankönyvben megtalálható Szent István király „aláírása”. Próbálgatok meg egy hasonló monogramot alkotni a keresztnevetekből!

3. Szent István törvénykönyvei a mindennapi élet mellett a vallásos élet és az egyházzervezés törvénykönyvei is voltak. Miért lehetett olyan fontos a vasárnapi munkatiltalom?

4. Milyen törvényekben jelenik meg a 10-es szám, és hogyan?

5. Szent István király leggyakoribb ábrázolása Hartvik püspök legendájának alábbi részletéhez kapcsolódik. Olvasd el, majd válaszolj a kérdésekre!

„Végre Isten irgalmából, a százszoros jutalom díjára érdemesen, láb vette le lábáról, s mikor már nem volt kétséges halálának hamari napja, előszólította a püspököket és palotájának Krisztus nevét dicsőítő nagyjait; először megtárgyalta velük, hogy kit választanak helyette királynak. Majd atyailag intette őket, hogy őrizzék meg az igaz hitet, amelyet elnyertek; hogy az igazságot szeressék, az égi szeretet láncait kedveljék, gyakorolják a szeretetet, az alázatossággal törődjenek, de mindenekelőtt a kereszténység zsenge ültetvényén csöszködjenek. E szavak után kezét és szemét a csillagokra emelve így kiáltott fel: „Ég királynője, e világ jeles újjászerezője, végső könyörgéseimben a szentegyházat a püspökökkel, papokkal, az országot a néppel s az urakkal a te oltalmadra bízom; nekik utolsó istenhozzádot mondvá lelkemet kezedbe ajánlom.”

(Kurcz Ágnes fordítása)

a) Mi lehetne a címe ennek az eseménynek?

b) Keresd olyan festőket, szobrászokat, akik ezt az eseményt megörökítették!

c) Nézz utána! Mit jelent a Regnum Marianum kifejezés!

d) Ki volt Szent István király fia?

e) Miért nem ő követte a trónon?

SZENT GELLÉRT LEGENDÁJA

1. Szent Gellért püspök keresztnéve latinul Gerhardus. Mi a magyar megfelelője az alábbi latin keresztnemeknek?

Benedictus _____

Emericus _____

Georgicus _____

Nicolaus _____

Stephanus _____

Valentinus _____

Vilhelmus _____

Nézz utána, hogy a te keresztnednek mi a latin megfelelője! _____

2. A tankönyvben olvasható második történet Gellért püspök és társa, Valter beszélgetéséről és a malomkövet hajtó, éneklő asszonyról szól. A történetet szokták *A magyarok szimfóniája* címmel is emlegetni. Mi volt igazából, amit Gellért püspök szimfóniának nevezett?

3. Szent Gellért vértanúságáról szól az alábbi legendarészlet. Olvasd el, majd válaszolj a kérdésekre!

„Aztán elindultak a dunai kikötőrév felé. Boldog Gellért pedig, mivel alacsony termetű volt, és Isten szolgálatában minden erejét elemésztette az utolsó lobbanásig, kocsiba ült. Mikor aztán a pesti révhez értek, íme, öt istentelen ember, Vata meg cinkosai, teli ördögökkel, akiknek magukat odaadták, rárohantak a püspökökre és társaikra, és köveket zúdítottak rájuk. Boldog Gellért pedig azokat, akik köveket vetettek rájuk, a kereszt jelével jelölte meg szüntelen, s István első vértanú példáját követve, mint Pannónia első vértanúja letérdepelt a földre, és fölkiáltott nagy szóval mondván: »Úr Jézus Krisztus, ne számítsd ezt bűnüknek, mert nem tudják, hogy mit cselekszenek« (vö. ApCsel 7,60). De mikor azok ezt látták, még sokkal inkább örjöngtek, rátámadtak, és a Duna partjára kiborították a kocsiját, ott kihúzták belőle, és kordéra rakva, legördítették a Kelen-hegyről, s mivel még mozgott, mellét lándzsával átszúrták, aztán egy kőre vonszolták, és összetörték a koponyáját. Így költözött át Krisztus dicsőséges vértanúja e világ viszontagságai közül az örök boldogságba az Úrnak 1047. esztendejében. A Duna mindig kiáradt, de a kőről, amelyen Szent Gellért koponyáját összetörték, hét éven át nem tudta lemosni a vért, akkor a papok fölszedték azt a véres követ. A szent férfiú holtteste pedig aznap ott hevert, ahol vértanúságot szenvedett, Budi püspök is a dicsőségre jutott kövektől összetörve. Beztridus püspök pedig halálra sebesült, és a harmadik napon szenderült jobblétre. Beneta püspököt pedig Endre kiszabadította.”

Szent Gellért püspök Nagy legendája – részlet. Jelenits István fordítása)

a) Hol szenvedett vértanúságot Gellért püspök társaival?

b) Mi ennek a helynek a mai neve?

c) Mikor történt ez az esemény a legenda szerint? (A valóságban 1046-ban.)

d) A magyar történelemnek hogyan nevezik ezt a szakaszát, amikor Szent Gellért vértanú lett?

e) Ki volt Vata?

f) Mely püspökök haltak meg ugyanekkor?

g) Ki volt a történetben szereplő Endre?

- 4. Szent Gellért élete regényszerűen sokszínű. Ezt a sokféleséget az alábbi ábra is bemutatja, ahol a szent életéhez kapcsolódó dolgok vannak egybegyűjtve. A képek közé keveredett azonban néhány nem odaillő dolog is. Karikázd be azokat a rajzokat, amelyek Szent Gellért életszakaszainak valamelyikéhez kapcsolódik!**

KORONA ÉS KARD

1. A Szent István halála utáni éveket belpolitikai küzdelmek jellemezték. Válaszolj a kérdésekre!

a) Mi okozta a trónutódlási bonyodalmakat?

b) Milyen két utódlási szokás volt életben? (A magyarázatban használd a primus és a senior kifejezéseket!)

- ---

- ---

2. Az alábbiakban a trónon egymást követő uralkodókat soroltunk fel. Nézz utána, hogy milyen rokoni fokozatban (apa-fiú, unokatestvér, testvér stb.) voltak egymással az egymást követő uralkodók!

I. András és I. Béla:

I. Béla és Salamon:

Salamon és I. Géza:

I. Géza és I. Szent László:

I. Szent László és Könyves Kálmán:

Könyves Kálmán és II. István:

II. István és II. (Vak) Béla:

3. Két uralkodó nevét összekevertük! Keresd ki a neveket a betűk szétválogatásával! Írd a nevek alá az uralkodási évszámaikat is!

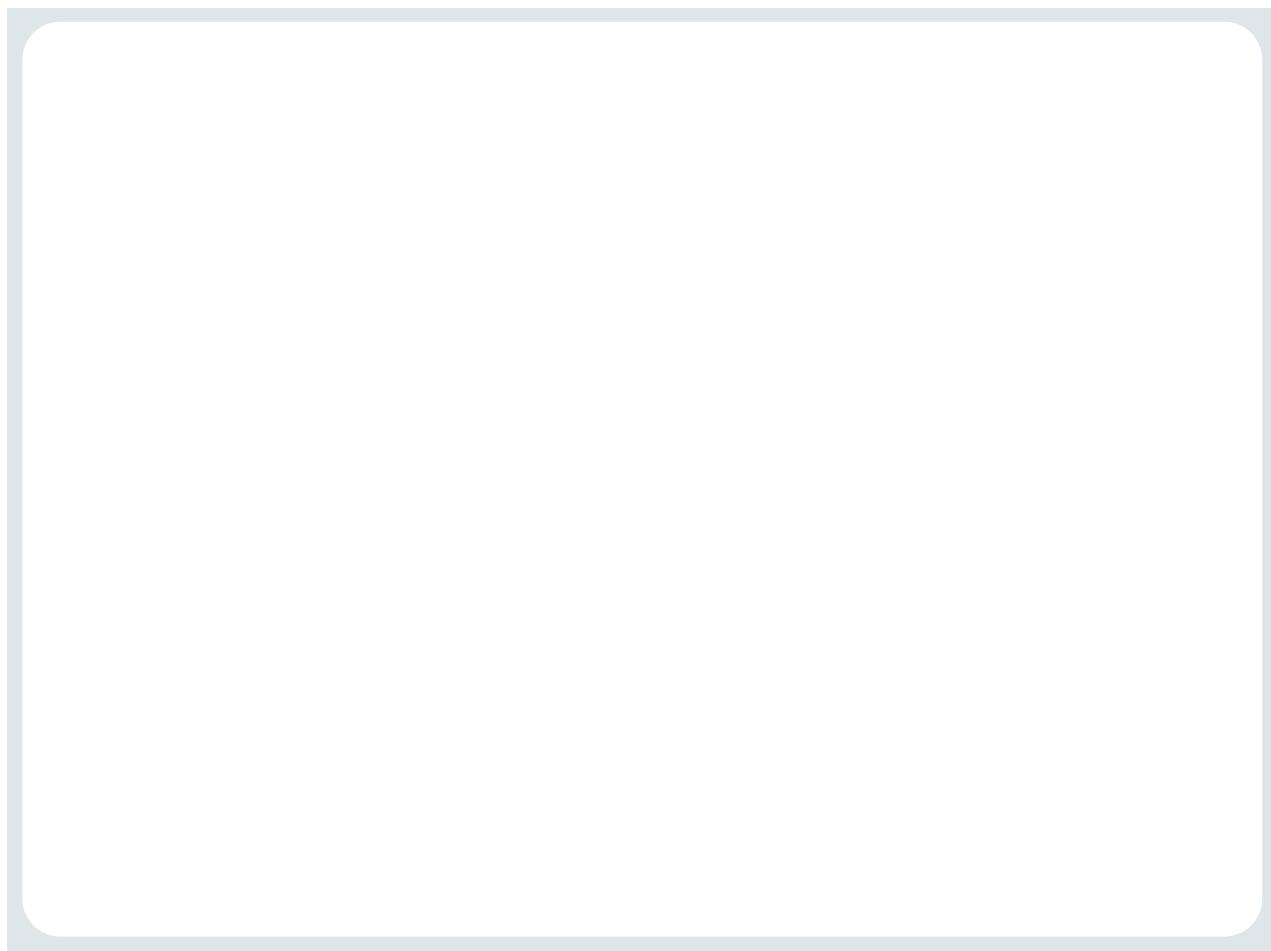
ORELSUOMELOPÁÉSTAEBAR

a)

 b)

Mikor uralkodtak?

4. Rajzold le a Szent Koronát szemből, majd válaszolj a kérdésekre!

a) Sorold fel, mely szenteknek és angyaloknak a tűzzománc ikonképei vannak a koronán!

b) Van három uralkodó, akiknek a képei később kerültek fel a korona hátsó részére. Kik ők?

A TATÁRJÁRÁS

1. Írd az alább felsorolt nevek elé a térképvázlaton szereplő megfelelő betűket!

_____ Magyar Királyság

_____ Esztergom

_____ Konstantinápoly

_____ Bolgar

_____ Magna Hungaria

_____ Kijev

_____ Szuzdal

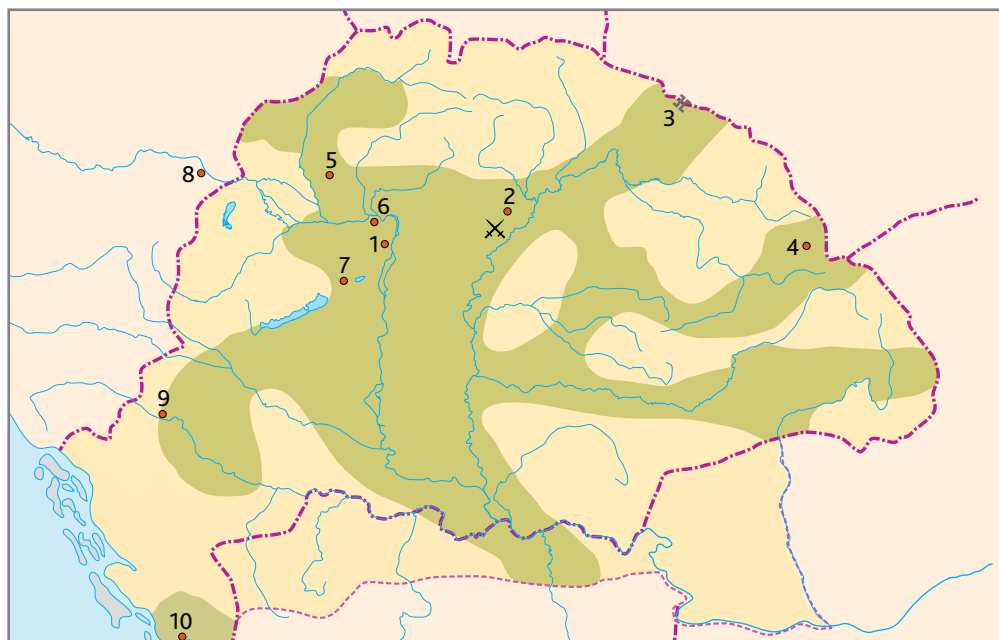
Írd be a térképre a Duna, a Volga és a Fekete-tenger nevét!

Adj címet a térképvázlatnak! _____

2. Használd a történelmi atlaszodat! Írd a számok mellé a tatárjárással kapcsolatos helyszínek neveit!

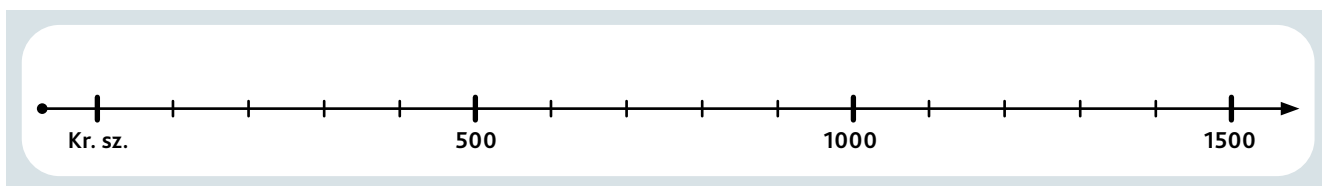
1. Buda
2. Muhi
3. Vereckei-hágó
4. Radnai-hágó
5. Nyitra
6. Esztergom
7. Fehérvár
8. Bécs
9. Zágráb
10. Trau

Jelöld be IV. Béla menekülésének az útvonalát pirossal!

3. Gyakoroljuk a kronológiát! Írd be a vonalakra az események évszámait, majd helyezd el az események betűjelét az időszalagon.

- a) _____ Honfoglalás
- b) _____ Szent István koronázása
- c) _____ Szent István halála
- d) _____ Szent Gellért vértanúsága, Vata vezette pogánylázadás
- e) _____ István király, Imre herceg és Gellért püspök szentté avatása
- f) _____ IV. Béla uralkodása
- g) _____ A tatárjárás

VIII. GÖRÖG ÉS LATIN ANEKDOTÁK

AZ ÁRULÓ TANÁR BÜNTETÉSE

1. Miben volt első Furius Camillus?

2. Milyen tulajdonságai miatt kedvelték az egyszerű emberek? Sorold fel!

3. Melyik város ostroma után vádolták meg? Mivel büntették?

4. A tankönyvi történet melyik város ostrománál játszódik?

5. A Róma környékét ábrázoló térképvázlaton karikázd be a két város nevét!

6. A római hadvezér miért nem fogadta el az áruló tanár felajánlását?

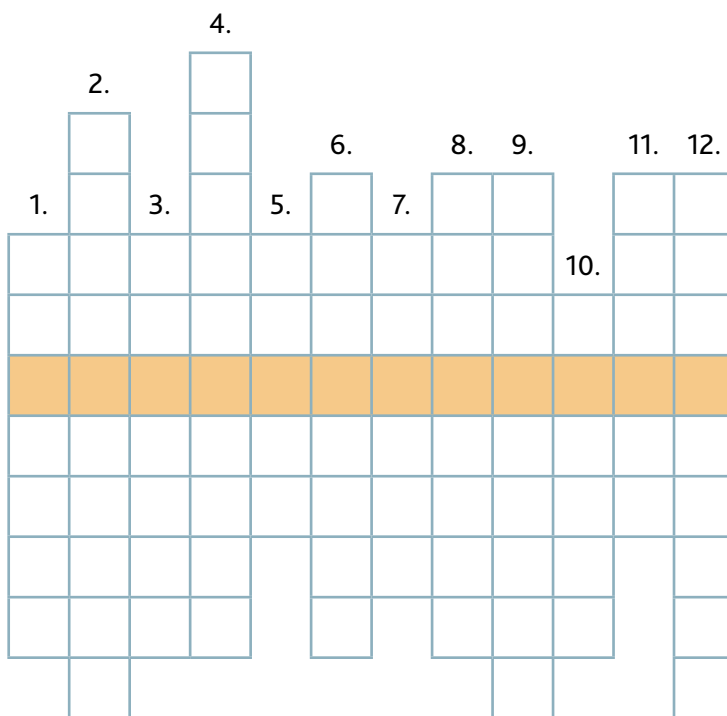
7. Mire hivatkozott magyarázatában Camillus?

8. Mi volt az érdekes mód a tanár megbüntetésében?

9. Hogyan reagáltak az ostromlott város lakói? Szerinted miért?

10. Az alábbi keresztrejtvényben korábbi leckék ismereteit szedtük össze. A megfejtés a római iskolához kapcsolódik. Gyakorold tudásodat, írd be a megoldásokat!

1. Ezt a várost ostromolta Camillus consul.
2. A második hónap latin neve.
3. A közrendért, építkezésekért és a vallási szertartásokért felelős római városi tisztviselő.
4. Az étkezőhelyiség latin neve.
5. A ház szó latinul.
6. Házi oltár.
7. A fátum szó magyar jelentése.
8. Egyiptomi, nádból készült írólap.
9. Pásztor, ő találta meg és nevelte fel Romulust és Remust.
10. Római ház előcsarnoka.
11. Híres római szónok és jogász, nevének jelentése „borsó”.
12. Híres rabszolgavezér, capuai gladiátor.

A megfejtés jelentése: _____

HÍRES JÓSLATOK

1. Az alábbi jóslatokat is a delphoi Püthia adta. Nézz utána, vagy próbáld meg kikövetkeztetni, hogy kik és milyen esemény kapcsán kapták ezeket a jóslatokat! A válaszokat írd a jóslatok alatti vonalra!

- a) „Elvész minden, amit Kekropsznak dombja határol, és a Khitarión mit csak véd szentelt üregében, a sasszemű Zeusztól kap faerődöt, mely egyedül biztos, se megvéd téged meg a sarjad. Ó, te Dicső Szalamisz, sok nő sarját megölöd, míg elvetik és learatják Déméter adományát.”

Mit jelenthet a fenti jóslatban a „faerőd, mely egyedül biztos”? Hogyan értelmezték a görögök?

- b) „Nincs köldök a tenger közepén, de a föld közepén sem / ám ha van is, csak az isten látja, de senki halandó.”

- c) Az alábbi üzenet nem jóslat, de Püthia mondta. Eusebius egyházatya írta le az *Egyháztörténet*ben. Kinek mondta ezt Püthia?

„Boldogok istene mondta nekem, izraeli gyermek:
hagyjam a házam, s vissza a rút Hádészba eredjek.
Távozz csöndben ezért oltárunktól magad is már!”

2. A másik híres jóshely Zeusz szentélye volt. A neve a kétértelmű mondatok jelzőjévé vált. Az alábbi könnyűzenei dalszövegrészlet erről szól.

(Dodona) valaha jósok helye,
(Dodona) fennköltén cseng még neve,
(Dodona) jóslata kétértelmű,
(Dodona) homályos, balsejtelmű,
(Dodona) alapja sok-sok éve,
(Dodona) csobogó forrás vize,
(Dodona) susogó tölgyfa-levele.

Mi a helység neve?

Mikből próbálták a jövőndőt kiolvasni?

3. Ismersz olyan magyar népmesét, amelyben szerepel jós?

Ha igen, melyik az a mese?

Milyen módon jósolnak ezekben a mesékben?

4. Az *István, a király* című magyar rockoperában van egy jelenet az István és Koppány közötti csata előtt, ahol Torda, a táltos jósol Koppánynak. Azt vetíti előre, hogy hogyan alakul majd a magyarság sorsa a győzelem után. Hallgassátok meg ezt a részt a rockoperából, és egészítsétek ki Torda táltos hiányos szövegét a dalszöveg alapján!

TORDA:

„– Koppány, ha _____ legyőzöd,

Nem pusztulnak majd a hősök,

Hatalmas nagy lesz itt a nép.

_____ -tól Görög-Bizáncig,

Rajnától _____ -ig,

Félik majd utódaid nevét.

_____ -nál győzni fogunk,

_____ lesz György királyunk,

Nagyhatalom századokon át.

_____ világot hódít,

_____ -tal valóra válik

A _____ -menti Köztársaság.”

A VESZEDELMESES GYŰRŐ

1. Mi a polisz?

2. Ki a türannosz?

3. Mi a türannisz?

4. Hogyan értelmeznéd a vendégbarátság fogalmát?

5. Hogy hívták Egyiptomban a királyokat?

6. Mi volt az a különleges esemény, amelyet úgy értelmeztek, hogy az istenek megelégtették Polükra-
tész szerencsáját és gazdagodását?

7. Nézz utána, mi lett Polükkratész végzete!

8. Az alábbi türannoszok mely városok vezetői voltak?

Türannosz	Görög polisz
Peisizisztratosz	_____
II. Dionüsziosz	_____
Pheidón	_____
Hisztiaioisz	_____
Miltiadész	_____
Periandrosz	_____

9. Milyen híres gyűrűkről hallottál? (Mese, regény, film stb.)

10. A híres angol író J. R. R. Tolkien világhírű regénysorozata, *A Gyűrűk Ura* és az abból készült filmek tették ismertté a Hatalom Gyűrűjét. Azonban a regényben sok más gyűrűről is olvashatunk, amelyek alá vannak vetve a Hatalom Gyűrűjének. A következő vers a regényből való. A hiányzó helyekre számokat kell írni a regény eredeti szövege alapján!

_____ Gyűrű ragyogjon a tünde-királyok kezén,
_____ a nemes törpök jussa, kiknek háza cifra kő,
_____ -et halandó ember ujján csillantson a fény,
_____ -et hordjon a Sötét Úr, szolganyáját terelő,
Mordor éjfelete földjén, sűrű árnyak mezején.
_____ Gyűrű mind fölött, _____ Gyűrű kegyetlen,
_____ a sötétbe zár, bilincs az Egyetlen,
Mordor éjfelete földjén, sűrű árnyak mezején.

(J. R. R. Tolkien: *A Gyűrűk Ura* – részlet. Göncz Árpád fordítása)

SPÁRTAI ANEKDOTÁK

1. Az alábbi kérdések a spártaiakkal kapcsolatosak. Válaszolj rájuk!

a) Milyen kegyetlen szokásról híres a Taigetosz hegység?

b) Miért katonaállam Spárta?

c) Kik a helóták?

d) Miért mondhatta Agészilaosz spártai hadvezér a szövetségeseinek, hogy ő több katonát tud kiállítani?

e) Mit nevezünk lakonikus beszédnek?

f) Miről vált híressé a nőkről szóló szövegben szereplő Gorgó férje, Leonidasz?

g) Miért nem hajtottak térdet a spártai követek a perzsa király előtt?

h) Nézd meg, és mérd meg légvonalban a történelmi atlasz alapján Spárta és a perzsiai Szúza főváros távolságát! _____ km

2. A tankönyv forrásai két híres ókori történetírótól származnak. Kutass, és válaszolj a kérdésekre!

a) Mikor élt Hérodotosz? _____

b) Hol született? _____

c) Miről volt nevezetes ez a város? _____

d) Mikor élt Plutarkhosz? _____

e) Hol volt pap Plutarkhosz? _____

f) Miről híres az a hely? _____

KIVONULÁS A SZENT-HEGYRE

1. Mi az ager publicus?

2. Mi a Mons Sacer?

3. Kik a plebejusok?

4. Kik a patrícusok?

5. Milyen távol volt Rómától a hegy, ahova kivonultak?

6. Számolj! Ez a távolság hány kilométernek felel meg, ha 1 római mérföld (mille passus = ezer lépés) 1480 méternek felel meg?

7. Mi volt Menenius Agrippa beszédének lényege? Mivel szimbolizálta a történetében a társadalom egyes tagjait?

8. Mit értünk a néptribunus tisztsége alatt? Milyen különleges joggal volt felruházva?

9. Miről volt híres a három alábbi néptribunus?

a) Tiberius Sempronius Gracchus (Kr. e. 163 – Kr. e. 133)

b) Caius Sempronius Gracchus (Kr. e. 153 – Kr. e. 121)

c) Marcus Livius Drusus (Kr. e. 124 – Kr. e. 91)

10. Az alábbi szókeresőben Róma öt városrészének és öt főbb épületének neveit rejtettük el. Keresd ki ezeket, és a megfelelő csoport oszlopába írd be őket! Vízszintesen és függőlegesen, jobbról balra, lefelé és felfelé egyaránt kereshetők a kifejezések. A megmaradó betűkből egy latin mondást, szentenciát lehet majd kiolvasni. Add meg a szentencia magyar fordítását is!

C	I	R	C	U	S	M	A	X	I	M	U	S
V	I	M	I	N	A	L	I	S	O	M	N	E
S	V	F	I	S	U	N	I	T	N	E	V	A
A	C	O	L	O	S	S	E	U	M	E	R	I
O	M	R	P	A	N	T	H	E	O	N	A	R
M	S	U	N	I	T	A	L	A	P	D	U	U
C	A	M	I	X	A	M	A	C	A	O	L	C
C	A	P	I	T	O	L	I	U	M	U	N	T

Városrészek, dombok:

Építmények:

Latin mondás: _____

Magyar jelentése: _____

A LEGBŐLCSEBB EMBER

1. Milyen törvényeket alkotott az athéni Szolón?

2. Hova látogatott el Szolón?

3. Jelöljétek be az országot és a fővárosát a mellékelt térképen!

4. Légvonalban mekkora távolságra van egymástól Athén és Szardeisz?

5. A delphoi jóslatok kapcsán már olvashattatok Kroiszoszról. Írd ide azt a jóslatot, amely megpecsételte országának sorsát!

6. Kit tekintettek (Szolón szerint) a görögök boldognak? Másold ide a szövegrészt!

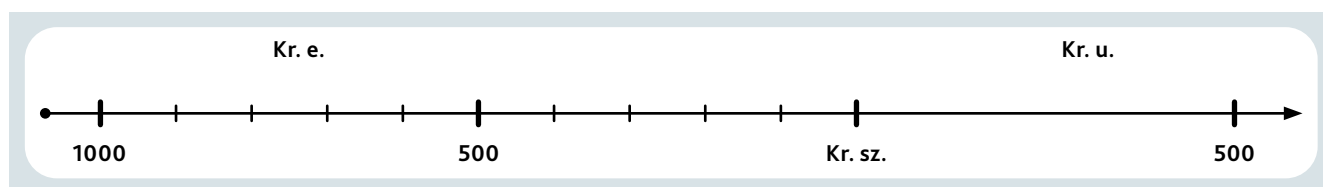
7. Ady Endre *Szent Lélek karavánja* című verséből való a következő idézet. Olvassátok el, majd válaszoljatok a kérdésekre!

„Óh, mi, szegény, szomorú kupecsek,
Eszmék vivői, büszke Szolonok.
Krózosok élnek víg dőzsöléssel
S a mi kincsünk és sorsunk: a homok.”
(Ady Endre: *Szent Lélek karavánja* – részlet)

- a) Kihez hasonlítja magát a költő? _____
- b) Kik lehetnek a „Krózosok”? _____
- c) Miből ered a „krózos” kifejezés? _____

8. Kronológiai gyakorlás. Mikor történtek az alábbi események? Írd be a vonalakra az évszámokat, majd helyezd el a betűjeleket az időszalagon!

- a) _____ Az első görög olümpia
- b) _____ Róma alapítása
- c) _____ Szolón arkhónsága
- d) _____ A Római Köztársaság kezdete, a királyság vége
- e) _____ Kivonulás a Szent-hegyre
- f) _____ A marathóni csata
- g) _____ A thermopülai csata
- h) _____ Nagy Sándor halála

IX. A VELÜNK ÉLŐ LATIN

1. Az alábbi állatnevek számneveket tartalmaznak. Kösd össze a párokat!

Coccinella septempunctata	egyszarvú dinoszaurusz
Monoclonius nasicornis	háromszarvú dinoszaurusz
Octopus vulgaris	hétpettyes katicabogár
Pentaceratops	ötszarvú dinoszaurusz
Triceratops prorsus	közönséges polip

2. Márkanevek, vállalkozások, üzletek stb. reklámnevei között tömegesen fordulnak elő latin és mitológiai kifejezések, nevek. Melyik kifejezéshez kapcsolnád a mitológiai neveket?

Prométheusz	teherszállítás
Herkules	vadásztársaság
Vesta	színház
Orpheusz	díszfaiskola
Diana	tüzeléstechnika
Fortuna	gáztűzhely
Gladiátor	optika
Silvanus	gitár
Thália	kenyér
Írisz	fitneszklub
Ceres	kaszinó

3. A modern kor űrtechnikájában is gyakran használnak mitológiai kifejezéseket. Az amerikai űrprogram első űrhajói is latin eredetű neveket viseltek. Miért kaphatták az alábbi neveket?

Mercury űrhajó

Gemini űrhajó

4. Összekevertük tíz közismert latin szentencia szavait. Állítsd össze a helyes mondatokat, és add meg a magyar jelentésüket!

aquila	portas	veni		non	magistra	vae	est
			impera				
urbe	et	condita		circulos	alea		morituri
			captat			vici	
muscas		te		Hannibal	victis		
	ab		turbare			salutant	historia
				iacta			
ante	divide	vidi	noli		est		vitae
						meus	

1. _____
Jelentése: _____
2. _____
Jelentése: _____
3. _____
Jelentése: _____
4. _____
Jelentése: _____
5. _____
Jelentése: _____
6. _____
Jelentése: _____
7. _____
Jelentése: _____
8. _____
Jelentése: _____
9. _____
Jelentése: _____
10. _____
Jelentése: _____

A VATIKÁN, A KERESZTÉNYSÉG FŐVÁROSA

1. A Vatikán szíve és jelképe a Szent Péter-bazilika. Az alábbi szöveg elolvasása után válaszolj a kérdésekre!

Róma a katolikus keresztény világ központja. Ezen belül a Tevere jobb partján, egy kisebb magaslaton (Mons Vaticanus) található Vatikánváros, amely a pápa által irányított miniállam, területe 0,44 km². A Vatikánban található a Szent Péter-bazilika, de ezenkívül van még három ún. patriarkális bazilika. Ezek a falakon kívüli Szent Pál-bazilika, a lateráni Keresztelő Szent János-főszékesegyház és a Santa Maria Maggiore-bazilika. Ez utóbbit egy VI. századi csodálatos augusztusi hóesés miatt a Havas Boldogasszony titulussal is szokták emlegetni. A lateráni bazilikát főszékesegyháznak is nevezik, mert az a rajta levő írás alapján a világ összes templomának anyja és feje. Ezeken kívül kiemelt jelentőségű a Jeruzsálemi Szent Kereszt-bazilika, ahol Krisztus keresztre feszítésének több emléke, ereklyéje látható. A kora keresztény időszakra és a vértanúkra emlékeztet két nagyobb bazilika, a Szent Lőrinc- és a Szent Sebestyén-bazilika Róma városában.

a) Hány patriarkális bazilika van? _____

b) Melyek ezek? Sorold fel!

c) A szöveg összesen hány bazilikáról tesz említést? _____

d) Mi a Tevere? _____

e) A Mons Vaticanus beletartozott Róma hét dombjába?

2. Európában a Vatikánon kívül még egy fél tucat miniállam található. Nézz utána, mi ezeknek az országoknak az államformája!

a) Andorra: _____

b) Liechtenstein: _____

c) Luxemburg: _____

d) Málta: _____

e) Monaco: _____

f) San Marino: _____

g) Vatikán: _____

- 3. Nézz utána, hogy az elmúlt negyven évben hány pápa ült Szent Péter trónján! Jegyezd fel a nevük után, hogy mikortól meddig voltak a római katolikus egyház vezetői!**

- 4. Az alábbi evangéliumi idézetek Péter apostolról szólnak. Olvasd el őket, majd válaszolj a kérdésekre!**

Ő megkérdezte tőlük: Hát ti kinek mondotok engem? Simon Péter így felelt: Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia. Jézus ezt mondta neki: Boldog vagy, Simon, Jóna fia, mert nem test és vér fedte fel ezt előtted, hanem az én mennyei Atyám. Én pedig ezt mondom neked: Te Péter vagy, és én ezen a kősziklán építem majd fel egyházamat, és a pokol kapui sem fognak diadalmaskodni rajta. Neked adom a mennyek országának kulcsait, és amit megkötsz a földön, kötve lesz az a mennyekben is, és amit feloldasz a földön, oldva lesz az a mennyekben is. (Mt 16, 15–19.)

Ez volt a harmadik eset, hogy a halálból való feltámadása után Jézus megjelent nekik. Miután ettek, Jézus megkérdezte Simon Pétertől: „Simon, János fia, jobban szeretsz engem, mint ezek?” „Igen, Uram – felelte –, tudod, hogy szeretlek.” Erre így szólt hozzá: „Legeltesd bárányaimat!” Aztán másodszor is megkérdezte tőle: „Simon, János fia, szeretsz engem?” „Igen, Uram – válaszolta –, tudod, hogy szeretlek.” Erre azt mondta neki: „Legeltesd juhaimat!” Majd harmadszor is megkérdezte tőle: „Simon, János fia, szeretsz?” Péter elszomorodott, hogy harmadszor is megkérdezte: „Szeretsz engem?” S így válaszolt: „Uram, te mindent tudsz, azt is tudod, hogy szeretlek.” Jézus ismét azt mondta: „Legeltesd juhaimat!”

„Bizony, bizony, mondom neked: Amikor fiatal voltál, felövezted magad, s oda mentél, ahova akartál. De ha majd megöregszel, kiterjeszted karod, s más fog felövezni, aztán oda visz, ahova nem akarod.”¹⁹ E szavakkal jelezte, hogy milyen halállal dicsőíti majd meg Istent. Majd hozzátette: „Kövess engem!”²⁰ Péter hátrafordult, s látta, hogy az a tanítvány, akit Jézus kedvelt, s aki a vacsorán a keblére hajolt és megkérdezte tőle: „Uram, ki árul el?” – az követi.²¹ Amikor meglátta, Péter Jézushoz fordult: „Hát vele mi lesz, Uram?”²² Jézus így válaszolt: „Ha azt akarom, hogy maradjon, míg el nem jövök, mi gondod vele? Te kövess engem!” (Jn 21, 14–22.)

- a) A *Máté evangéliuma* részletében milyen Péter apostolhoz kapcsolódó jelképekről olvastál?

- b) A *János evangéliuma* részletében milyen feladatot bízott Jézus Péter apostolra?

- c) Szerinted miért kérdezi meg háromszor Jézus, hogy „szeretsz engem”?

- d) Ki lehetett az a tanítvány, „akit Jézus kedvelt, s aki a vacsorán a keblére hajolt”?

ÉV VÉGI ÖSSZEFOGLALÁS

1. Jelöld be a görög történelemhez és az ókori Kelethez kapcsolódó földrajzi neveket!

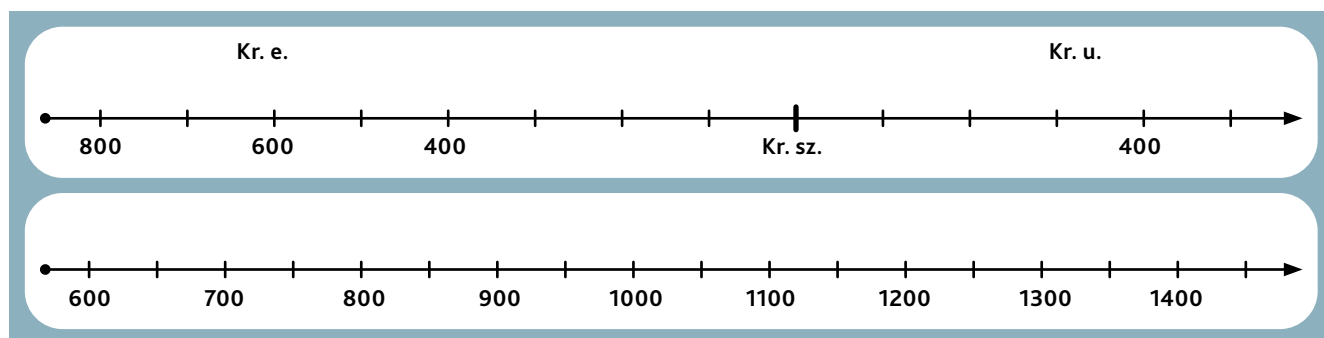
Egyiptom
Vörös-tenger
Szárdesz
Spárta

Nílus
Kréta
Hellészpontosz
Milétosz

Fekete-tenger
Perzsa Birodalom
Indus
Thermopülai

Kaspi-tenger
Babilon
Athén
Rhodosz

2. Jelöld be a felsorolt eseményeket az időszalagon!

- a) Róma alapítása
- b) A Római Köztársaság kezdete
- c) Marathóni csata
- d) Thermopülai ütközet
- e) Nagy Sándor uralkodása

- f) Honfoglalás
- g) Szent István uralkodása
- h) Szent Gellért püspök halála
- i) Julianus barát első útja
- j) A tatárjárás Magyarországon

3. Jelöld be a római történelemhez kapcsolódó földrajzi neveket!

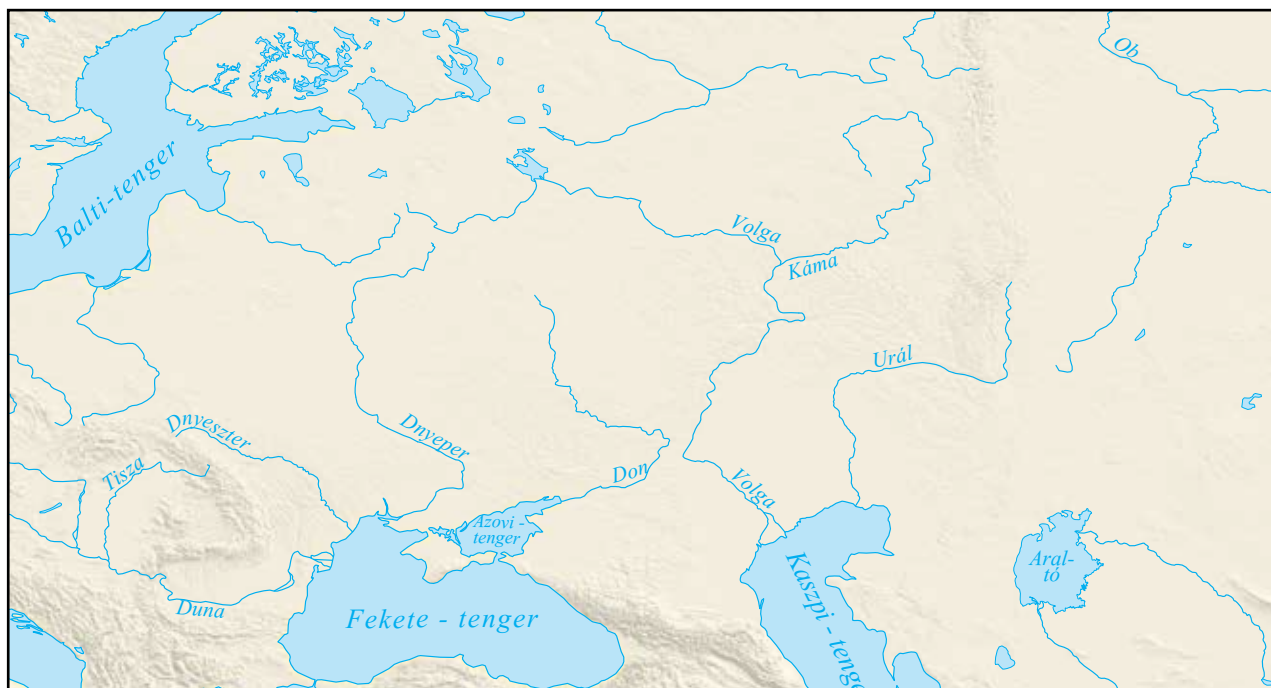

Itália
Róma
Szicília
Gallia
Júdeá
Jeruzsálem

Mare Internum
Pontus Euxinus
Alexandria
Karthágó
Pannónia
Aquincum

Savaria
Brigetio
Lacus Pelso
Danuvius
Dravus
Dacia

4. Jelöld be a magyar történelemhez kapcsolódó földrajzi neveket!

Magna Hungaria
Levédia

Etelköz
Kárpát-medence

Volga
Erdély

Don
Duna

Dnyeper
Tisza

Képjegyzék

13. old.: Berthel Thorvaldsen: *Léda és a hattyú*, 1841. Thorvaldsen Museum, Koppenhága
15. old.: Arkesilas festő: Fekete alakos kylix az eget tartó Atlas és a leláncolt Prométheusz ábrázolással, Kr. e. 555 körül, Musei Vaticani, Vatikán
Attikai vörös alakos Campana kratér részlete Prométheusz-ábrázolással
Az ember teremtése Prométheusz által, Itália, Kr. u. 3. század, Musée du Louvre, Párizs
26. old.: Mükéné akropoliszáról származó freskó részlete, Kr. e. 15. század. National Archaeological Museum of Athens, Athén
Mükénéi pajzs, Kr. e. 16. század. National Archaeological Museum of Athens, Athén
30. old.: Rutilio Manetti: *Dido és Aeneas*, 1630 körül. Los Angeles County Museum of Art, Los Angeles
52. old.: Ezüst didrachma Romulust és Remust szoptató nőstényfarkassal, Kr. e. 269 – Kr. e. 266. British Museum, London
70. old.: Médea csoport: Akhilleusz és Ajax egy fekete alakos attikai amphora részletén, Kr. e. 510 körül. J. Paul Getty Museum, Los Angeles
81. old.: Benczúr Gyula: *Szent korona felajánlása*. Szent István-bazilika, Nagyboldogasszony-oltár

A könyvben szereplő illusztrációk (5., 11., 31., 41., 59., 77., 89., 101. old.) Lanczinger Mátyás és Ritter Ottó munkái.

A kiadványban szereplő térképek alapjául az FI-504010502/1 *Történelem* 5. munkafüzet térképei szolgáltak.

A könyvben található további képek: © Shutterstock Képgyűjtemény.

Shutterstock szerkesztői képek: 81. old. Zvonimir Athletic/Shutterstock.com